

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA : Pedagogiky a psychologie

OBOR : Sociální pedagog

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Téma:

**Braní rukojmí v České republice po roce 1992 – řešení
krizové barikádové situace**

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA
TECHNICKÉ UNIVERZITY V LIBERCI

3146059877

Počet stran	Počet fotografií	Počet grafů	Počet příloh
56	20	8	2

VEDOUCÍ PRÁCE :
Mgr. Vojtěch Roztočil

AUTOR:
Petr Kadaník

LIBEREC 2003

Katedra: pedagogiky a psychologie.....

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Petr Kadaník.....

adresa : 17. listopadu 1286, Mladá Boleslav.....

obor (kombinace): sociální pedagog.....

Název BP: Braní rukojmí v České republice po roce 1992.....
- řešení krizové, barikádové situace.....

Název BP v angličtině: Taking Hostage in the Czech Republic after 1992.....
- Crisis Situation Management, Barricade Situation Management...

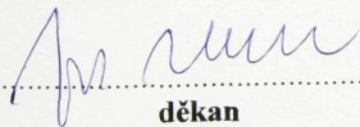
Vedoucí práce: Mgr. Vojtěch Roztočil.....

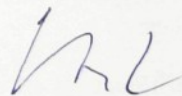
Konzultant: pplk. Mgr. Richard Pata.....

Termín odevzdání: 30. 4. 2003.....

Pozn. Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne.....

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát):

Datum:.....

Podpis:.....

KSS/SPED

56 L A.

Obsah:

- 1) Úvod - cíl práce, odůvodnění, výběr tematiky, důvody vedoucí k jejímu zpracování, vztah k tématu
- 2) Teoretická část - vymezení pojmů, definice, literární prameny
- 3) Praktická část – 1. vypracování základního akčního plánu
2. organizace práce vyjednávacího týmu
3. profil vyjednávače
4. psychický tlak na policisty
5. osobnost pachatele
6. Stockholmský syndrom
- 4) Závěr – doporučení pro praxi

Cíl:

Cílem bakalářské práce je metodické řešení krizové, barikádové situace s braním rukojmí v České republice v souladu s platnými právními předpisy.

Hypotéza:

- 1) V současné době v České republice neexistuje, kvalitně metodicky zpracované, řešení barikádové situace s braním rukojmí.
- 2) S příchodem cizinců s kriminální minulostí, a se vzrůstající brutalitou a bezcitností pachatelů trestných činů roste pravděpodobnost vzniku krizové situace, kdy osoba nebo skupina osob řeší problém, a to tím způsobem, že v uzavřeném prostoru, jako prostředek k dosažení svých zájmů, vezme rukojmí.

Metody:

- 1) Metoda analytická
- 2) Metoda experimentální
- 3) Metoda kritická
- 4) Metoda srovnávací
- 5) Metoda statistická
- 6) Pozorování
- 7) Rozhovor
- 8) Anamnéza

Použitá literatura:

František Novotný a kolektiv

Trestní kodexy

Trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář)

Praha 1998, Eurounion, s. r. o.

Nakonečný M. : **Psychologie osobnosti**

Praha 1995, Academica

Ronald J. Adams, Thomas M. McTernan, Charles Remsberg

Jak přežít v betonové džungli

Praha 2001, Armex

Schmidbauer W. : **Psychologie – lexikon základních pojmů**

Praha 1994, Naše vojsko

Tremayne P., Geldard I. : **Institut pro studium terorismu, Institute for study of terrorism**

London 1986

Vedoucí práce: Mgr. Vojtěch Roztočil

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem závěrečnou bakalářskou práci vypracoval samostatně a při jejím zpracování použil materiály a literární prameny uvedené v seznamu použité literatury a v odkazech textu.

Autor bakalářské práce
Petr Kadaník

PODĚKOVÁNÍ:

Chtěl bych poděkovat vedoucímu práce panu Mgr. Vojtěchovi Roztočilovi za vedení práce a cenné rady, panu pplk. Mgr. Patovi, vedoucímu zásahové jednotky a panu Mgr. Vavruškovi, psychologovi zásahové jednotky, za spolupráci a rodinným příslušníkům za trpělivost a morální pomoc.

Anotace

Práce se snaží postihnout důležité aspekty řešení krizové barikádové situace s braním rukojmí v České republice. Dává důležité rady řadovým policistům, kteří bývají na místě incidentu jako první i ostatním policistům, kteří se podílejí na zdárném vyřešení situace.

Velký důraz je kladen na práci vyjednávacího týmu, část popisuje konkrétní případy, další část tvoří psychologické profily pachatelů. Nemalá část je věnována Stockholmskému syndromu a post-traumatické intervenci.

Anotation

The aim of the paper is to cover important aspects of Crisis Barricade Situation Management with Taking Hostage in the Czech Republic. It gives important advice to ordinary policemen who are usually the first at the place of incident and also to other policemen who participate in successful solution of the situation.

The paper focuses on the work of negotiating team, one part describes factual cases, another part contains psychological profiles of offenders. Not a small part pays attention to the Stockholm syndrome and the post-traumatic intervention.

Anotation

Die Arbeit trifft wichtige Aspekte der Lösung krisenhaft – Barrikaden der Situation in Nehmen den Geiseln in der Tschechische Republik. Sie gewährt wichtige Ratschläge einfachen Polizisten, die erste auf dem Platz des Inzidents sind und sie nehmen an erfolgreicher Lösung der Situation teil.

Den großen Akzent stellt an der Arbeit des Verhandlunges-Team. Die Teil beschreibt die konkrete Fälle, nächste Teil bildet die psychologische Querschnitte den Tätern. Nicht unbedeutende Teil beschäftigt sich mit Stockholms-syndrom und post-traumatischen Intervention.

Obsah

I.	Úvod	1
II.	Teoretická část	2-17
II. 1.	Rukojmí - pojem, typologie.....	2-9
II. 1. 1.	Pojem.....	2
II. 1. 2.	Konflikt.....	2-3
II. 1. 3.	Typologie.....	3-7
II. 1. 4.	Typy situací se zadržováním rukojmí.....	7-8
II. 1. 5.	Stres a situace s rukojmími.....	8-9
II. 1. 6.	Stres a policie.....	9
II. 2.	Psychologické metody ovlivňování.....	10-14
II. 2. 1.	Demonstrování.....	11
II. 2. 2.	Objasňování.....	11
II. 2. 3.	Sugesce.....	11-12
II. 2. 4.	Exemplifikace.....	12
II. 2. 5.	Cvičení.....	12-13
II. 2. 6.	Donucování.....	13
II. 2. 7.	Přesvědčování.....	13-14
II. 3.	Komunikace.....	14-17
II. 3. 1.	Obecné principy krizové komunikace.....	15-17
II. 3. 2.	Bariéry účinné komunikace.....	17
II. 3. 3.	Zásady účinné komunikace.....	17
III.	Praktická část	18-48
III. 1.	Úvod.....	18
III. 2.	Vypracování základního akčního plánu.....	19-22
III. 2. 1.	Úkol vyjednávacího týmu.....	22
III. 2. 2.	Složení vyjednávacího týmu.....	22-23

III. 2. 3.	Profil vyjednávače.....	23-24
III. 2. 4.	Vyjednávání o rukojmí.....	24
III. 2. 5.	Jednotlivé pozice ve vyjednávání.....	24-26
III. 2. 6.	Verbální taktika ve vyjednávání.....	26-27
III. 2. 7.	Faktor času ve vyjednávání.....	27-29
III. 2. 8.	O čem je možno vyjednat.....	29-30
III. 2. 9.	O čem nelze vyjednat.....	30
III. 2. 10.	Vyjednávání ve vězeních.....	30-31
III. 3.	Řešení incidentu násilnou cestou.....	31-32
III. 3. 1.	Přiblížení, vniknutí.....	32
III. 3. 2.	Utajený vstup.....	32-33
III. 3. 3.	Násilný vstup.....	33
III. 3. 4.	Zásah (přepad).....	33-34
III. 3. 5.	Struktura zásahové jednotky.....	34
III. 3. 6.	Příklady osvobození rukojmí ze zahraničí.....	34-39
III. 3. 7.	Příklady osvobození rukojmí z ČR.....	39-42
III. 4.	Stockholmský syndrom.....	42-45
III. 5.	Post-krizová intervence.....	45-46
III. 5. 1.	Skupinová post-krizová intervence.....	46-47
III. 5. 2.	Přístup okolí k účastníkům krizové situace.....	47-48
IV.	Hypotéza.....	49-50
V.	Závěr.....	51
	Příloha.....	52-55
	Seznam použité literatury.....	56

I. Úvod

Předkládaná práce se snaží postihnout aspekty v řešení krizové barikádové situace s braním rukojmí a vyjednávání v situacích s rukojmími. Jedná se o situace, ve kterých se ozbrojená osoba zmocní rukojmí, uchýlí se na určité místo, kde se izoluje a vyhrožuje použitím zbraně proti rukojmím, nebudou-li splněny její požadavky. Český trestní zákon zná trestný čin braní rukojmí pod § 234a – „Kdo se zmocní rukojmí a hrozí, že ho usmrtí anebo že mu způsobí újmu na zdraví nebo jinou vážnou újmu, s cílem donutit jiného, aby něco konal, opominul nebo trpěl...“¹

Je samozřejmé, že v předepsaném rozsahu práce není možné vystihnout všechny aspekty a faktory tohoto typu. Trestná činnost v podobě braní rukojmí není u nás zatím častým jevem. V roce 2000 se v České republice objevily dva případy, v roce 2001 šest případů a v loňském roce se řešilo také šest případů braní rukojmí². Lze předpokládat, že s rostoucí podnikatelskou obcí a potažmo s rostoucí rafinovaností a brutalitou pachatelů trestných činů se braní rukojmí i v České republice může stát běžnější záležitostí.

Svým pojetím se práce snaží najít optimální řešení krizové barikádové situace s braním rukojmí a uvést jednotlivé kroky řešení tak, jak by měli následovat, aby bylo minimalizováno nebezpečí ohrožení života a zdraví rukojmí, zakročujících policistů, nezúčastněných osob a v neposlední řadě i pachatelů.

Nezbytným předpokladem řešení situace s rukojmími nenásilnou cestou - tedy vyjednáváním - je mimo jiné znalost problematiky prožívání celé situace obětí.

Cílem práce je pokusit se tuto problematiku postihnout. Ukázat odraz role rukojmího v jeho prožívání a chování, a ukázat na interpersonální vztahy, které v této krizové interakci mezi pachatelem a rukojmím mohou vzniknout, odhalit a analyzovat faktory a zákonitosti, které vedou k jejímu formování. Dále by tato práce mohla být návodem, jak minimalizovat rizika z této situace vyplývající, a minimalizovat tak dopad této traumatizující události na oběti. V neposlední řadě by mohla poskytnout cenné rady policistům, jak jednat s rukojmími po jejich osvobození, propuštění.

Práce může být cennou pomůckou i řadovým policistům, kteří přicházejí do kontaktu s krizovou situací s braním rukojmí jako první. Pro prvotní kontakt s pachatelem ve stádiu rozvíjející se krizové situace nejsou většinou dostatečně připraveni, přestože počáteční momenty krize, prvních 15 – 45 minut, představují velké riziko pro životy účastníků incidentu.

Prvotní reakce policie na situaci je kritickým momentem ovlivňujícím její další vývoj. Práce poskytuje rady, jak zajistit okolí místa, kde se nacházejí pachatelé s rukojmími, jak komunikovat s pachatelem a čeho se vyvarovat.

¹ Novotný, F. a kolektiv : Trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář), Eurounion, s. r. o., Praha, 1998, str. 271.

² Ročenka trestné činnosti 2002, tiskárna Ministerstva vnitra p. o.

II. Teoretická část

II. 1. Pojem, typologie

II. 1. 1. Pojem

Loupeže a krádeže jsou od počátku nedílnou součástí lidské historie, s vývojem lidstva směřoval zločin ke stále více propracované a specializované trestné činnosti, jakou je i braní rukojmí. Tento zvláštní druh trestné činnosti se pravděpodobně zrodil na Sicílii. Zločinci zde kradli stáda dobytka majitelům pastvin, která poté zahnali do úkrytů, a drželi je zde za účelem získání výkupného. Brzy samozřejmě přišli na to, že snazší a pohodlnější je unést samotného vlastníka, a tak se vyvinula nová zločinecká metoda zvaná únos.

V Itálii přetrvává tato neslavná tradice i dnes – počtem únosů se řadí mezi nejpřednější místa na světě. Únosy již patří k dnešní skutečnosti, výkupné však již není jediným cílem. Braní rukojmí se stalo prostředkem k politickému vydírání a teroru. Braní rukojmí ve stylu 20. a 21. století - to jsou celé vlaky či letadla rukojmích.

Zadržování rukojmí patří z hlediska rizika závažného ohrožení zdraví a života k mimořádně nebezpečným skutkům. Z hlediska trestního práva náleží vedle vraždy k velmi závažné trestné činnosti s vysokým stupněm společenské nebezpečnosti.

II. 1. 2. Konflikt

Protichůdné zájmy stran na situaci zúčastněných představují konflikt, který lze řešit v zásadě čtyřmi způsoby :

a) Můžeme se mu vyhnout. Vyhnutím se konfliktu se však ocitáme v situaci poraženého a vítězem je pachatel, což představuje situaci **poražený – vítěz**.

b) Můžeme se naučit s ním žít. Přizpůsobením se obou stran, kdy tedy mohou s konfliktem žít, představuje situaci **poražený – poražený**, přičemž vyřešeno není nic.

c) Můžeme situaci řešit za použití síly. V případech situace se zadržováním rukojmí to znamená útok zásahové jednotky. Výsledkem je pak situace **vítěz – poražený**.

d) Můžeme v konfliktu vyjednávat a dosáhnout dobrovolného upuštění od požadavku a eventuální kapitulaci. Řešení konfliktu vyjednáváním obvykle končí výslednou situací **vítěz – vítěz**.

Aby bylo možno dosáhnout bezpečného navrácení rukojmí a kapitulace pachatele, je třeba začít vyjednávat. Tento způsob řešení situace má přednost před všemi ostatními. Vyjednávání představuje diskuse vedoucí k dohodě o propuštění rukojmích nebo kapitulaci pachatele. Vyjednávání je však komplikováno protichůdnými cíli obou jednajících stran. Zatím co záměry policejních orgánů bývají jasné, u záměrů pachatele tomu tak často nebývá. Ať již je charakter pachatelových požadavků jakýkoliv, je hlavním cílem vždy navodit situaci vyjednávání. Důvod pro vyjednávání je jasný, záchrana životů je tím nejdůležitějším.

Proto aby incident se zadržováním rukojmí skončil v situaci **vítěz – vítěz**, musíme nejprve pachatele otypovat, zvážit taktiku, kterou použijeme s ohledem na naše možnosti, zdroje a typ situace. Určení typu situace může též přispět k identifikování typu pachatele a tudíž přispět k tomu jakou taktiku zvolíme.³

II. 1. 3. Typologie

Existuje celá řada situací s rukojmími. Setkáváme se s perfektně plánovanými únosy za výkupné, držením rukojmí pachatelem jako štít v pro něj bezvýchodné situaci, s akty politických teroristů pro které se pouze stávají nástrojem k prosazování svých cílů.

Dalším měřítkem je počet rukojmí, především z hlediska psychiky oběti je to důležitý aspekt. Jinak bude situaci prožívat osamoceně vězněná oběť (např. v případech únosů za výkupné) a druhou jinak oběť, která je součástí skupiny. “Skupinové“ únosy také vytvářejí živnou půdu pro vznik celé řady interpersonálních vztahů:

- a) únosce - rukojmí
- b) rukojmí - rukojmí
- c) únosce - únosce

Znalost jednotlivých situací je důležitá pro odhalení a analýzu jednotlivých faktorů a zákonitostí ovlivňujících formování interpersonálních vztahů mezi pachatelem a rukojmím. Podívejme se tedy na jednotlivé typy únosů a situace s rukojmími.⁴

Typy pachatelů :

Podle motivace dělíme pachatele do 3 základních skupin :

- A) Psychologický**
- B) Kriminální**
- C) Politický**

³ **Konflikt** – použit materiál z přednášky Mgr. Vavrušky (psychologa Zásahové jednotky Správy Středočeského kraje Policie České republiky) pro policisty zásahové jednotky ze dne 20. 4. 2001.

⁴ **Typologie** – použit materiál z přednášky pplk. Mgr. Paty (velitele Zásahové jednotky Správy Středočeského kraje Policie České republiky) pro policisty zásahové jednotky ze dne 20. 4. 2001.

A) Psychologický :

Tento typ pachatele je velmi nepředvídatelný, a je schopen kdykoli použít extrémního násilí; některým činí potěšení být středem pozornosti. V této skupině rozlišujeme dále tyto pachatele:

a) **Sebevrah**

b) **„Mstitel“**

c) **Duševně narušená osoba**

a) **Sebevrah** – jde o specifickou situaci, kdy rukojmí a pachatel je jedna a tatáž osoba - sebevrah, která nemá vnitřní sílu k provedení samotného aktu sebevraždy, proto se k tomu snaží svým chováním přinutit policii. Je extrémně nebezpečný, jelikož jeho chování není postaveno na racionálním základě - není schopen si uvědomit realitu situace.

b) **„Mstitel“** – jeho počínání má jediný důvod: je až chorobně posedlý pomstou, rozhodl se vzít spravedlnost do svých rukou. Nerozezná mezi protivníkem, který jak sám věří, mu ublížil a ostatními náhodně zasaženými jeho plánem. Pro uskutečnění svého cíle je schopen vzít jako rukojmí „celé město“. Čas je na jeho straně. Celý čin si předem důkladně naplánuje, sleduje svou oběť či oběti, a pak uskuteční pro něj v nejvýhodnější okamžik.

c) **Duševně narušená osoba** – běžná širší populaci. Cestou braní rukojmí se snaží řešit problém, který ho vyvádí z rovnováhy. Je třeba rozlišit, zdali podnětem k pachatelovu činu je jeho frustrující situace, či dočasná nebo trvalá duševní porucha. Jeho akt je často improvizovaný, a většinou nelogický. Duševně narušení jedinci se nejčastěji podílejí na incidentech se zadržováním rukojmích. Rozdělují se do čtyř skupin :

1. **Paranoidní**

2. **Depresivní**

3. **Závislí**

4. **Antisociální**

1. **Paranoidní** – Nejzávažnějším rysem paranoidních osob je pocit strachu a nedůvěry k druhým lidem. Nejvážněji narušenou skupinou paranoidních jedinců jsou **paranoidní schizofrenici**. Jejich symptomy jsou :

- Bludy
- Halucinace
- Vnitřní hlasy
- Obscénní řeči
- Chichotání
- Nepřítomný úsměv
- Náhlé změny toku myšlení

2. **Depresivní** – Z hlediska krizové intervence je depresivní stav dočasným stavem. Jedná se o reakci na specifické životní okolnosti, která narušuje fungování jedince v práci, rodinném nebo společenském životě. Jedná se o reakci na stresory, které sebou nese život. Jejich symptomy jsou :

- Depresivní nálada, sklíčenost
- Omezené spektrum zájmů
- Váhový úbytek a únava
- Nespavost nebo chorobná spavost
- Psychomotorická agitovanost nebo útlum
- Pocity marnosti a viny
- Neschopnost koncentrace
- Myšlenky na smrt

3. **Závislí** – Závislá osobnost je člověk, který jako dítě došel k přesvědčení, že je bezcenný a neschopný. Uplatňuje velkou vynalézavost v hledání způsobů, jak přimět druhé, aby převzali odpovědnost za jeho život. Závislé osobnosti jsou lidé, za které rozhodují druzí lidé. Jejich stručná charakteristika :

- Po celý život projevují neefektivní reakce na sociální, psychický a fyzický stres.
- Neúspěšně studují.
- Střídají zaměstnání.
- Jsou přesvědčeni, že jsou věčnými smolaři.
- Chtějí přesvědčit, že něco dokáží – brání rukojmí může být posledním pokusem něco dokázat, incident může být vrcholným bodem jejich života.
- Problémy řeší bez rad.
- Snaží se přenechat odpovědnost na druhých.
- Problémy s vyjádřením nesouhlasu, aby neztratili podporu.
- Strach zůstat sám nebo dělat věci sám.
- V trestné činnosti jsou slabším článkem v týmu.
- V mezilidských vztazích bývají neúspěšní s tendencí k sebevražednému jednání nebo držení partnera jako rukojmího.

4. **Antisociální** – Antisociální osobnost je člověk, který ve svém životě došel k přesvědčení, že druzí lidé a svět kolem nich jsou vůči nim nepřátelští, kritičtí. Bývá zlostný, agresivní a snadno se uchyluje k násilí. V dětství se naučil, že záchvaty vzteku mu umožní získat to, co potřebuje. Stejně vzorce chování uplatňuje i v dospělosti. Jeho primární motivací je snaha ovládat a kontrolovat. Jejich stručná charakteristika :

- Již v pubertě jsou bezohlední k druhým.
- Podvody na druhých páchají pro osobní zisk nebo potěšení.

- Impulsivnost a nemají schopnost plánovat do předu.
- Vznětlivost, agresivita, násilné řešení sporů – rvačky, používají zbraň.
- Jsou trvale nezodpovědní a nespolehliví.
- Chybí jim soucit a indiferentní postoj k druhým.
- Obratně racionalizují svá selhání, porážky a případy, kdy sami jsou podvedeni.
- Preferují násilí, včetně sexuálního.
- Jsou destruktivní.
- Lžou.
- Kradou.

B) Kriminální :

Tento typ únosce je většinou ochoten přistoupit na policejní vyjednávání, pokud není jiného východiska. Rukojmí zpravidla přežívají tuto situaci bez fyzické újmy. Můžeme ho definovat jako racionálního tvůrčího myslitele, který je schopen uvědomit si následky, odhadnout, jaká síla proti němu stojí, a podle toho také jednat. Patří sem:

- a) **Pachatel v obklíčení**
- b) **Vězeň**
- c) **Vyděrač**

a) Pachatel v obklíčení – je to nejběžnější typ zadržovatele rukojmí. Pachatel se dostává do obklíčení policií a všechny únikové cesty jsou mu znemožněny. Je zmatený, vyvedený z míry - s touto situací nepočítal. Pokud incident trvá delší dobu, může nastat situace, že pachatel naváže užší vztah se svými rukojmími. Svěří se se svými pocity a problémy, a naopak, oni se identifikují s ním. Rukojmí se potom mohou více obávat policejního zásahu, než samotných únosců. Pachatel je odkázán na vyjednávání s policií, která by mu měla zajistit, že mu nebude ublíženo.

b) Vězeň – pachatelem je frustrovaný, zoufalý vězeň, popřípadě pacient, často se jedná o vůdčí osobu, která je schopna ovládnout své spoluvězně, a strhnout je sebou. Zná prostředí a své oběti, jedná po uvážlivém naplánování, nebo náhle, je-li k tomu „vyprovokován“. Svým činem se snaží prosadit své požadavky, a za stávající situace si zajistit svobodu.

c) Vyděrač – je to profesionál, únosy jsou pro něj „každodenním chlebem“, zabývá se klasickými únosy za výkupné. Jeho vlastnostmi jsou chladnokrevnost, odvahy a rozhodnost. V sázce je pro něj příliš mnoho, proto postup a metody, které používá přehodnotí a analyzuje. Je si vědom všech úskalí, která mohou nastat, a proto je připraven na každou z eventualit.

C) Politický :

- a) sociální protestant
- b) ideologický fanatik
- c) terorista

a) **Sociální protestant** – snaží se prosadit sociální změny jenom pro skupinu svých přátel, či příbuzných. Tradiční význam slova rukojmí zde nelze uplatnit, jelikož si jako zástavu bere zařízení továren, školy a podobně. Jako příklad může sloužit okupační stávka. Jedná se většinou o mladého, vzdělaného idealistu s pokojnými úmysly.

b) **Ideologický fanatik** – tato osoba obklopená skupinou stejně smýšlejících lidí se snaží uplatnit svoji ideologii. Jako rukojmí bere všechny, kdo mu stojí v jeho cestě. Pro své přesvědčení je schopen i zemřít.

c) **Terorista** – nebezpečí teroristy spočívá v jeho přesvědčení o nelegálnosti stávajícího režimu a právního systému. Braním rukojmí a následným nátlakem na státní orgány se snaží prosadit svoje požadavky, respektive požadavky jeho vedení. Je disciplinovaný, a ve „válce“, kterou vede, nezná žádná pravidla. Považují se za vlajkonosce vznešené myšlenky, byli vybráni, chtějí se proto stát hrdiny, bez rozmyšlení jsou ochotni riskovat životy rukojmí i své vlastní.⁵

II. 1. 4. Typy situací se zadržováním rukojmí

a) **Situace jedné osoby** – může se jednat o osobu vyhrožující sebevraždou, která vytváří situaci, kdy pachatel je současně i rukojmí.

b) **Jeden pachatel s jedním rukojmím** – pokud získané informace nenavštědčí tomu, že pachatel má sebevražedné úmysly, tj. odhodlán zabít rukojmí a pak sebe, jsou zde dobré šance na bezpečné osvobození rukojmí a vzdání se pachatele.

c) **Několik pachatelů s jedním rukojmím** – tato situace může vzniknout jako výsledek nezdařeného únosu a je třeba zjistit, zda pachatelé kontrolují situaci sami nebo jsou řízeni někým „zvenčí“. Pokud jde o vnější vlivy, je třeba se pokusit toto spojení přerušit. Je zde však nebezpečí, že eliminování vůdce může způsobit nekontrolovatelnou situaci, ve které zbylí pachatelé jsou právě ti, kteří chtějí rukojmí zabít.

d) **Jeden pachatel s několika rukojmími** – ve většině těchto případů se jedná o pachatele na útěku, který přistižen při činu bere sebou rukojmí. Ve

⁵ **Typy pachatelů** – použit materiál z přednášky Mgr. Vavrušky pro policisty zásahové jednotky ze dne 5. 3. 2002.

skutečnosti mu jde jen o to bezpečně uprchnout. Jeho požadavky však tomuto nenasvědčují. Pokud se však v daném případě jedná o teroristickou akci, je třeba případ řešit odlišně a odpovědět si na několik otázek :

- 1) *Terorista je jeden, kolik je rukojmí ?*
- 2) *Jak dlouho může pachatel vydržet bez jídla, pití a spánku ?*
- 3) *Jak pachatele nedostatek základních potřeb (jídlo, pití, spánek) ovlivní ?*
- 4) *Nezpůsobí nedostatek základních potřeb zabíjení rukojmí ?*
- 5) *Zabije pachatel některé rukojmí, když ví, že má další ?*

e) **Několik pachatelů s několika rukojmími** – toto je typická situace teroristického ražení. Je zde vždy přímý vliv zvenčí. V takovéto situaci je v interpersonálních vztazích vždy řada třecích ploch. Může se však jednat i o skupinu pachatelů chycených při spáchání trestného činu.

f) **Pachatelé s rukojmími dislokováni na několika místech v daném prostoru** – opět typická situace teroristického ražení.

g) **Zadržování rukojmí při jízdě ve vozidle** – velmi náročná situace na velení, spojení a přesuny.

h) **Zadržování rukojmí na dálku** – Celá města nebo průmyslová střediska mohou být držena jako rukojmí, při čemž pachatelé jsou mimo místo činu (na dálku ovládaná bomba).⁶

II. 1. 5. Stres a situace s rukojmími

Braní rukojmí patří do kategorie nejnebezpečnějších protispolečenských jednání. Bývají ohroženy, jak majetek, tak a to především lidské životy a zdraví osob. Při vyřešení incidentu, zůstávají všichni účastníci psychicky velmi poznamenáni.

Rukojmí - nejhorší trauma je způsobeno nevinným obětím incidentu - rukojmím. Jejich prožívání situace prochází mnoha různě dlouhými fázemi, které mohou být prožívány v individuálním pořadí, v závislosti na psychice každého jednotlivého rukojmího. Většinou jsou to fáze popření, vztek a zklamání, smlouvání, deprese, akceptování, vyrovnání se s krizí. Dále se vyskytují i zpožděné stresové reakce, následující někdy několik dní či měsíců po události- jsou tzv. posttraumatické stresové reakce, které zahrnují spánkové poruchy, znovuprožívání incidentu, pocity osamění, citové izolace, tendence k destruktivnímu chování a strach, úzkost, odcizení, cynismus, nedůvěra. Stres

⁶ **Typy situací se zadržováním rukojmí** – použit materiál z přednášky pplk. Mgr. Paty pro policisty zášahové jednotky ze dne 15. 6. 2002.

také velmi ovlivňuje chování pachatele, který zadržují rukojmí. Jeho prožívání variuje podle typu pachatele.

1) Teroristé:

I teroristé jsou stresováni a bojí se o život - jsou vybíráni, cvičeni, počítají s ohrožením života, ale ani výběr, znalosti a ani výcvik nezabrání působení stresu, i když ho mohou zvládat lépe než rukojmí. Každý terorista jde do akce tohoto druhu nepochybně s velkým osobním nasazením, které se sebou současně nese napětí a obavy s potenciálního zaváhání. Dalším stresorem je postupná ztráta kontroly nad situací, nad vlastním osudem, který sílí s tím, jak poměr kontroly nad situací postupně hovoří ve prospěch policie. Jedním z nejsilnějších zdrojů stresu je izolace. Zahájením teroristické akce jsou teroristé pomalu, ale jistě odříznuti od svých přátel a od možnosti získat radu zvenčí. Teroristé mají též praktické problémy, jako nedostatek spánku, zvláště při větším množství rukojmí. Únava je velmi stresujícím faktorem a fakticky určuje dobu trvání násilné akce.

2) Kriminální pachatelé:

Braní rukojmí je neplánované, vynucené okolnostmi. Je-li braní rukojmí neplánované, u pachatelů lze předpokládat vyšší hladinu stresu. Stresovým faktorem bývá i osobnost pachatelů, lze očekávat nestabilní osobnost s nevypočitatelným chováním, zpravidla nevydrží mít situaci pod kontrolou delší dobu než 48 hodin.

3) Psychicky narušení:

Osobnostní poruchy, náladovost, deprese, psychotické poruchy, paranoidní symptomy doprovázené bludnými představami a halucinacemi, rychleji postupující únava, zvláště při nedostatku jídla, pití a spánku. Incident zpravidla netrvá déle jak 24 hodin.⁷

II. 1. 6. Stres a policie:

Stres je vyvolán i u zakročujících policistů. Stresující je pocit odpovědnosti u velících důstojníků, stejně jako u vyjednávačů. Ještě více je umocněn je-li situace v centru pozornosti sdělovacích prostředků, případně politických osobností. Pro řadu policistů může jít o první účast v akci tohoto druhu. Panují zde přirozené obavy ze selhání, enormní pocit zodpovědnosti.

V situaci striktního velení během akce se dostavuje smíšený pocit ztráty vlastní autority a nezávislosti, které jsou samy o sobě stresující.

⁷ **Stres a situace s rukojmími** – použit materiál z přednášky Mgr. Vavrušky pro policisty zásahové jednotky ze dne 12. 6. 2002.

II. 2. Psychologické metody ovlivňování:

Pro lidi je charakteristické, že na sebe vzájemně působí. Každá izolovanost či uzavřenost lidského jedince je přechodným, dočasným jevem. Naopak vzájemná součinnost a působení jsou trvalým a přirozeným projevem člověka. Bez vzájemného působení lidí by společnost nemohla existovat.

Interakční stránka sociálního styku charakterizuje tu jeho složku, jež je spojena se vzájemným působením lidí, jejich vzájemným ovlivňováním. Ovlivňování člověka člověkem, ačkoliv se v různých formách, denně a mnohonásobně promítá do našeho života, probíhá z velké části živelně a často s velmi nejistým efektem. Tato skutečnost je přitom v příkrém rozporu s optimistickým míněním většiny lidí o vlastních schopnostech ovlivňovat druhé, jejich samotné konstatování, že ovlivnit druhého člověka není vůbec jednoduché by mělo vést k zamyšlení nad vlastními postupy a technikami ovlivňování, jež se uplatňují v pracovní i soukromé sféře. Je jasné, že konečným cílem ovlivňování je změna v jednání, víme však, že změna jednání člověka je podmíněna právě jeho změnou jeho vědomí. Nejsnadněji lze změnit mínění. Mínění je krátkodobý názor zpravidla na aktuální události. Názory mají dlouhodobější charakter, dotýkají se podstatnějších stránek života člověka a společnosti, a mají také pevnější zakotvení ve vědomí osobnosti. Naproti tomu přesvědčení určuje základní orientaci společenské činnosti člověka. Usměňuje ho, a hlavní životní cíle patří k podstatným složkám ve struktuře osobnosti. Přesvědčení bezprostředně a významně ovlivňuje chování a jednání člověka. Konečně můžeme hovořit o ovlivňování postojů, které se svojí pevností a zakotveností ve struktuře osobnosti řadí do oblasti mezi názorem a přesvědčením.

V běžném životě si člověk neuvědomuje, že při ovlivňování druhého člověka používá nějakou metodu. Často dokonce převládá názor, že používání metod ovlivňování je snad jen záležitostí odborníků. Kdybychom tento názor připustili, naskýtá se otázka policejní funkce a profese, jako např. vyjednávání o rukojmích, či jiné.

Metody ovlivňování :

- demonstrování
- objasňování
- sugesci
- exemplifikace-příklad
- cvičení
- donucování
- přesvědčování

II. 2. 1. Demonstrování

Demonstrování (z latinského *demonstro*, -are-*ukazovat, znázorňovat*) je taková metoda, jejímž výsledkem je vznik psychické kvality v podobě zřejmosti. Je to takové ovlivňování při němž si ovlivňovaný (recipient) ověřuje existenci nějakého jevu bezprostředním vnímáním svými smysly. Podstatná je zde řeč faktu, nikoliv řeč slov. Při ovlivňování demonstrováním je rozhodující bezprostřední smyslové vnímání určité reality a na tomto základě vznik zážitku zřejmosti. Tento zážitek zřejmosti vylučuje ovlivňované osoby jakoukoliv pochybnost. Demonstrace si taktéž nevyžaduje zvláštní nároky na psychickou stránku člověka. V mezilidském styku vnímáme mnohé skutečnosti i neúmyslně a některé z nich nás ovlivňují i bez ohledu na to, jestli si to přejeme nebo ne. Tato velice účinná metoda ovlivňování má však také svá omezení. To hlavní spočívá v tom, že ne všechno lze v sociálním styku demonstrovat. Některé skutečnosti, jež představují obsah ovlivňování, jsou smyslovému vnímání nepřístupné, skryté. Někdy také může být vnímání člověka zkreslené (iluze).

II. 2. 2. Objasňování

Objasňování neboli klarifikace (z lat. *Claresco*, -are-*objasňovat*) je taková metoda, výsledkem které je vznik psychické kvality v podobě vědomosti a na ní utvořeném názoru, či mínění. Sama vědomost však ještě neznamená že jsme někoho ovlivnili. Vědomosti jsou v mnoha případech nevyhnutelnou, avšak nedostatečnou podmínkou ovlivnění člověka člověkem. Předmětem objasňování jsou zpravidla jevy, o existenci a nebo neexistenci, o kterých si člověk může utvořit přesné a úplné vědomosti a názory, už na základě všeobecně platných zákonů a pravidel. Předpokladem efektivního ovlivňování objasňováním je především pochopení faktů a logických vztahů mezi nimi. Pochopení představuje kognitivní proces, který klade nároky na logiku a vůbec intelekt ovlivňovaného - týká se především správnosti jeho myšlení. Ani zcela logické a pravdivé poznatky však nemusí ovlivnit ty názory a postoje druhého, které jsou pevnou součástí jeho obecnějšího a vyhraněnějšího přesvědčení.

II. 2. 3. Sugescce

Sugescce (z lat. *sugero*, -are- *podkládám, dodávám*) je taková metoda výsledkem, které je nekritické přijetí nějaké myšlenky. Je to rozumem neovlivněný souhlas. Sugescce je založena na nekritickém přijímání a předpokládá neschopnost člověka podléhajícího sugesci vědomě kontrolovat proud přicházejících informací. Sugesci je možno také chápat jako psychologické působení, které se uskutečňuje pomocí řečových i neřečových prostředků a vyznačuje se sníženou argumentací. Sugerent (ovlivňující) se méně spoléhá na věcnou faktickou argumentaci a využívá spíše psychických zvláštností ovlivňovaného a konkrétní sociální situace. Sugescent (tedy ten, na

kterého je působeno sugescí) podléhá sugesci při sníženém stupni vědomé kontroly a kritičnosti. Přijatá sugesce se stává vnitřním zaměřením, které usměrňuje, reguluje a stimuluje jeho psychickou i fyzickou aktivitu, která se uskutečňuje při určitém stupni automatismu. Je jasné, že využívání sugesce má svoje meze. Nelze například vsugerovat zcela absurdní myšlenky. Velmi důležitou roli hraje osobnost ovlivňovaného. Jsou velké rozdíly mezi lidmi v sugestibilitě, tzn. schopnosti podléhat sugestivnímu působení. Je známo, že zvýšená sugestibilita se vyskytuje častěji u dětí, starých lidí, méně podléhají sugesci lidé středního věku s bohatými životními zkušenostmi a širokými znalostmi. Významnou úlohu také hraje momentální psychický stav jako únava, smutek, zoufalství.

II. 2. 4. Exemplifikace

Exemplifikace je ovlivňování příkladem. Výsledkem této metody je napodobování jednání a chování, ale také přebírání názorů, postojů a myšlenek druhých lidí, tedy napodobování podle lidského vzoru. Při napodobování člověk přebírá jednání a činy od jiných lidí a koná tak jako oni. Můžeme říci, že vnímaný úkon druhého člověka je podnětem k jednání, které je stejně nebo alespoň podobné podnětu. Napodobování však nelze omezit jenom na praktické úkony, protože se týká také prožívání, názorů, postojů a přesvědčení.

Ovlivnit druhého lze například pouhým konstatováním vlastního názoru nebo názoru uznávané autority, kdy autorita vystupuje jako vzor. Je znám dostatek příkladů, kdy literární nebo filmová postava slouží pachateli jako vzor pro způsob provedení trestného činu, často však pachatel přejímá i hrdinovy postoje, názory a způsob života. Proces napodobování se netýká jen vnějších znaků chování, ale často zasahuje i takovou základní sféru osobnosti jako přesvědčení, světový názor. Napodobování může být ze strany napodobujícího buď záměrné, uvědomované a kontrolované, nebo bezděčné, mimovolné. Může vzniknout dokonce situace, kdy velmi atraktivní vzor vyvolá v člověku tendenci napodobovat ho i proti původní vůli, může tedy zásadním způsobem ovlivnit názory, postoje, i přesvědčení. Je tedy důležité, aby byl nějaký vzor nebo živý model pro jedince osobně přitažlivý, protože napodobování je výběrovým procesem. Nevýhoda této metody spočívá v tom, že člověka můžeme ovlivnit jen tím, co už existuje.

II. 2. 5. Cvičení

Cvičení - neboli exercitace (z lat. **exercitacio, -onis, cvičení**). Cvičení je taková metoda ovlivňování, důsledkem které je vznik fyzicko-psychické kvality v podobě zautomatizované činnosti. Základem zautomatizované činnosti je vytvoření podmíněných reflexů a dynamických stereotypů. Toho lze dosáhnout mnohonásobným opakováním chování. Zvýšenou frekvencí se určité formy

konání charakterizované počáteční nekoordinovaností, zbytečnými pohyby a nadbytečným výdajem energie, se postupně stanou hospodárnějšími.

Cvičením lze ovlivnit především výkonovou složku chování člověka. Změna v názorech, postojích a přesvědčeních jako důsledek cvičení může být jen velmi zprostředkovaná. Cvičení osvojené dovednosti však může mít vliv na některé psychické složky, jako je postoj k osvojené činnosti. Ne vždy se musíme setkat s hlediskem dobrovolnosti i na straně ovlivňovaného.

II. 2. 6. Donucování

Nejcharakterističtějším znakem donucování je, že donucovaný prožívá svoje rozhodnutí a konání jako nesvobodné. I když se člověk nikdy nemůže rozhodnout úplně volně, protože ho determinují různé vnější a vnitřní okolnosti, vždy rozeznává, kdy se rozhodl relativně svobodně, a kdy pod vlivem vnějšího tlaku nebo dokonce násilí.

Další výrazný rys donucování lze spatřovat ve zvláštní povaze tohoto účinku. Efekt se totiž projevuje především ve vnějším konání donucovaného. Jeho názory, postoje, hodnoty, přesvědčení se donucováním mění jen složitým zprostředkovaným způsobem. Obecně však platí, že jedinec vynucené rozhodnutí a konání prožívá jako porážku, usiluje o jeho revizi a návrat k původnímu stanovisku, přesvědčení.

Psychickým efektem donucení může být, že se donucený stylizuje do role mučedníka, to znamená, že trpně, bez odporu, ale okázale snáší donucení, netají se však odlišným přesvědčením. Donucení může dokonce posilovat původní názor, či postoj a tím zvyšovat odpor.

Rozlišujeme donucení přímé, kdy osoba koná proti své vůli pod hrozbou, výstrahou, přičemž hrozící újma může být namířena i proti osobám blízkým. Toto přímé donucování se může uskutečňovat také násilím. Při nepřímém donucování se nepoužívá hrozba, výstraha, ale vynucení rozhodnutí a konání člověka se dosahuje různými zastřenými způsoby psychického nátlaku. Ke zvýšení účinnosti nepřímého donucování lze využít i přítomnosti dalších osob. Ve skupině může být osoba výzvou donucena vyslovit k věci stanovisko i proti vlastní vůli.

Příznivé podmínky pro psychický nátlak bez použití hrozby vytváří zvláštní psychický stav v důsledku vyhrocených životních situací, např.: zoufalství, nenávisť, zlost, ukřivděnost, apod...

II. 2. 7. Přesvědčování

Přesvědčování chápeme jako jednu z metod ovlivňování, která je založena na verbálním i nonverbálním působení člověka na jiného člověka, přičemž - tím se liší od ostatních metod ovlivňování - ovlivňovaná osoba se pod vlivem přesvědčovatele dobrovolně, zainteresovaně a zúčastněně ujišťuje o zdůvodněnosti nějakého stanoviska. Dobrovolnost, zainteresovanost,

zúčastněnost, ujistěnost a zdůvodněnost - to jsou diferencující znaky a zároveň principy přesvědčování od ostatních metod ovlivňování člověka člověkem. V nejširším smyslu slova metodu přesvědčování chápeme jako záměrné a cílevědomé uplatňování promyšlených způsobů, postupů, a metodik při formování přesvědčení jako základu pro změnu postojů.

Volba určitého způsobu přesvědčování není libovolnou záležitostí, ale je podmíněna obsahem přesvědčování, jakož i zvláštnostmi a specifikami činitelů a faktorů přesvědčování.⁸

II. 3. Komunikace

Při zatýkání nebezpečných pachatelů, zvláště pachatelů, kteří si jako prostředek k prosazení svých zájmů vezmou rukojmí, jsou veškeré kroky příslušníků zásahových jednotek důkladně promyšleny a připraveny. Nicméně každý z policistů se může dostat do krizové situace, kdy musí s pachateli vést rozhovor. Rozhovor v krizových situacích, rozhovor mezi policistou a pachatelem lze shrnout do jednoho slova – **komunikace**.

Komunikace je v obecné rovině cokoliv, co lidé dělají a co současně ovlivňuje druhé lidi – jejich myšlení, prožívání nebo chování. Jelikož nelze nekomunikovat, nelze proto nějakým způsobem neovlivňovat druhé a nevyvolávat nějakou odezvu.

Odezva je cokoliv od přímé slovní reakce ke změně barvy pokožky, pohybům očí, gestikulaci nebo rytmu dýchání. Každá taková odezva ukazuje na změnu stavu druhého člověka, na to že je nějakým způsobem ovlivňován. Není podstatné, zda si druhý člověk tuto změnu uvědomuje nebo ne – důležité je, abychom si ji všimli my jako policisté.

Smysl nebo význam mezilidské komunikace, t. j. toho, když policista s někým o něčem mluví, jedná, je v nějakém vztahu, není v tom, co si myslí, že má takový smysl, ale smysl komunikace je v tom, jakou odezvu odpověď u druhého člověka vyvolá – čeho vlastně dosáhne.

Význam komunikace je tedy v tom, jakou reakci nebo odezvu u druhého člověka vyvolá. Pokud je schopen zaznamenat, že to není právě to, co chce, pak je to on, kdo musí změnit své chování. Aby byl schopen zaregistrovat, zda to, co chce, už dosáhl a nebo ještě ne, musí mít schopnost jasně rozlišovat, co je realita, prochází jeho smysly a co je jeho „halucinace“, t. j. to, co přichází zevnitř s přispěním jeho aktuálního vnitřního stavu.

Komunikace je jistou formou hypnózy. Když policista s někým jedná, přesvědčuje ho, vysvětluje mu něco – působí a mění stav jeho vědomí, stejně

⁸ **Metody ovlivňování** – použit materiál z přednášky Mgr. Vavrušky pro policisty zásahové jednotky ze dne 12. 6. 2002.

tak jak se to děje v hypnóze, při relaxaci, meditaci nebo jiných technikách, které změny stavu lidského vědomí navozují.

II. 3. 1. Obecné principy krizové komunikace

Krizová komunikace probíhá v emočně vypjaté situaci. Hladina stresu je vysoká, schopnost racionálního uvažování snížena. Jedním z velmi obtížných úkolů policisty zásahové jednotky je kontrolovat vlastní postoje a reakce. Policista musí zaujímat akceptující a starost projevující přístup, což běžná policejní praxe od něho neočekává. Vyjednávač a příslušník zásahové jednotky si musí osvojit a pěstovat přístupy, které jsou často v protikladu toho, co vyžaduje policejní praxe.

Schopnost komunikovat je dovednost, které se lidé musí učit. Prvním předpokladem úspěšnosti v jednání s lidmi, kteří porušili zákon je pochopení základních principů mezilidské komunikace a jejich uplatnění v praxi.

Mezilidská komunikace má dvě základní funkce :

1. Přenos informací

2. Budování mezilidských vztahů – budování důvěry

Rapport – budování vztahu

Rapport je proces navázání a udržení vztahu vzájemné důvěry a porozumění mezi dvěma nebo více lidmi, schopnost navozovat u druhé osoby žádoucí reakce. Je mostem k druhým lidem. Rapport je vztah, kde prvky chování lidí, verbální a neverbální, vykazují znaky harmonie, souladu, konformity nebo náklonnosti. Chování, které je možno označit jako rapport, je založeno na nějaké formě podobnosti nebo příbuznosti verbálních a neverbálních projevů u lidí, kteří spolu komunikují.

Rapport je základním předpokladem pro efektivní komunikaci všeho druhu. Pokud se nám nepodaří navodit rapport, nelze čekat, že ve styku s lidmi budeme příliš efektivní. Rapport není nic tajemného, je to přirozená lidská schopnost. Každý je schopen jej nejrůznějšími způsoby navodit a také to běžně dělá i několikrát za den, aniž by o tom musel nějak přemýšlet. A naopak jsou chvíle, kdy je policista ve styku s lidmi kompletně mimo jakýkoliv rapport. Důležitá je zde schopnost poznat, kdy rapport nastal a kdy nikoliv.

Zjednodušeně řečeno, když mezi dvěma lidmi není rapport, pak každý z nich v dané chvíli dělá něco jiného. Způsob jak navodit rapport, je začít se chovat podobně, jak se chová ten druhý. Podmínkou úspěchu je pozvolna, nenásilně přizpůsobovat své chování.

K rapportu můžeme přistupovat dvěma způsoby :

1) Rapport cíleně, systematicky budovat, jakmile vstoupíme s někým do kontaktu a chceme úspěšně komunikovat.

2) Předpokládat, že rapport je navazován a být vnitřně vyladěn k okamžitému zachycení signálu, který upozorňuje, že rapport se vytrácí.

Nejllepší je uplatňovat oba přístupy současně.

Jak rapport navodit :

1) Napodobení neverbálního chování

- zaujmout stejnou pozici
- sklon hlavy
- výraz obličeje
- gesta

2) Napodobení tónu hlasu a rytmu řeči

- tón
- zabarvení hlasu
- tempo řeči
- rytmus řeči
- pomlky v řeči
- plynulost v řeči
- dechový rytmus

3) Používání podobného typu slovních výrazů – tzv. procesní slova

Kromě toho, že přizpůsobíme tempo, rytmus své řeči, intonaci hlasu, posloucháme tzv. procesní slova v mluveném projevu druhého člověka. Jedná se o slova, jež napovídají, který ze tří hlavních sensorických systémů (vizualizace, sluch, pocity) člověk v převážné míře používá při vnitřním zpracování informací – myšlení. Použijeme-li slova stejného druhu, máme reálnou naději dosažený rapport prohloubit.

Úspěšní lidé dovedou vytvářet rapport a rapport vytváří důvěru. Každý z nás je schopen navodit rapport s kýmkoliv cílevědomým uplatňováním uvedených dovedností. Citlivým, nenásilným, respektujícím kopírováním, zrcadlením neverbálních projevů a zabarvením slovního projevu lze velmi rychle dosáhnout rapportu téměř s kýmkoliv. Stejně tak i naladění se na dechový rytmus druhé osoby je mocným prostředkem k navození rapportu. Napodobení nebo kopírování neverbálních projevů může mít mnohem jemnější podobu, a i přesto je jeho účinek značný.

Schopnost poslouchat druhého člověka je základním předpokladem úspěšné, bezporuchové komunikace. Existují tři způsoby, kterými je možno druhého člověka poslouchat :

- a) Čekat jen na chvíli, kdy druhá strana přestane mluvit, a pak ihned pokračovat ve svém sdělení, často bez ohledu na to, co ten druhý řekl.
- b) Poslouchat jen logický tok slovního obsahu sdělení druhého člověka s cílem, co nejúčinněji odrazit jeho argumenty.
- c) Poslouchat s cílem porozumět „srdci a mysli“ druhého člověka.

Existují dva prvky omezující naši schopnost navodit rapport :

- Míra naší schopnosti vnímat držení těla, gesta a způsob druhých lidí.

- Míra dovednosti tyto projevy chování kopírovat, napodobit.

V praxi se předáváním informací a budování mezilidských vztahů děje současně.⁹

II. 3. 2. Bariéry účinné komunikace

Způsob jakým policista nebo pachatel komunikuje, se může stát překážkou úspěšného vyjednávání, které vede k pokojnému vyřešení krizové situace. Řeč sama se může stát překážkou. Slova mají neobyčejnou sílu a úspěch ve vyjednávání na nich v podstatě stojí. Slova mají sílu vyvolávat v druhém člověku představy, zvuky, pocity, budovat a bořit vztahy mezi lidmi. Problém však je, že slova nemají pevně ustálené významy, ačkoliv se tak často mylně domníváme. Stejně slovo může pro různé lidi znamenat různé věci, což často vede k velkým nedorozuměním.

Řeč se u člověka rozvíjí v dětství tím způsobem, že specifickým slovům je přiřkládán určitý význam na základě způsobu, kterým lidé vnímají okolní svět. Jelikož lidé vnímají svět různě, může být velký rozdíl, co si pod jednotlivými slovy různí lidé představují.

Schopný policista by se měl naučit využívat všech silných i slabých míst v mluvené řeči.¹⁰

II. 3. 3. Zásady účinné komunikace

a) Sdělení musí být pro obě strany srozumitelná :

- Pro policistu to znamená vstoupit do pachatelova způsobu myšlení, motivačního zaměření, kulturního, případně náboženského zázemí s přihlédnutím ke stupni jeho vzdělání.
- Rozdílné pochopení nějakého sdělení může mít ve vyjednávání katastrofální následky.

b) Komunikace musí být vedena s jasným cílem :

- Pro policistu to znamená vědět, co chce policie, a zjistit, co chce pachatel.

c) Vzájemná důvěra a respekt mezi oběma stranami :

- Vyřčené slovo již nelze vrátit zpět.¹¹

⁹ **Obecné principy krizové komunikace** – použit materiál z přednášky Mgr. Vavrušky pro policisty zásahové jednotky ze dne 13. 6. 2002.

¹⁰ **Bariéry účinné komunikace** – použit materiál z přednášky Mgr. Vavrušky pro policisty zásahové jednotky ze dne 13. 6. 2002.

¹¹ **Zásady účinné komunikace** – použit materiál z přednášky Mgr. Vavrušky pro policisty zásahové jednotky ze dne 13. 6. 2002.

III. Praktická část

III. 1. Úvod

Násilí je doprovodným jevem každého lidského společenství, je nedílnou součástí lidské historie. Má nekonečně mnoho podob a variant, které jsou podmíněny ekonomickými, politickými, náboženskými, sociálními, právními a mnohými dalšími podmínkami a situacemi, ve kterých člověk žije.

Historické zkušenosti ukazují, že různými formami násilí lze řešit řadu problémů, které se ve společnosti a v mezilidských vztazích vyskytují. Mnozí lidé považují násilí za efektivní a jedinou možnou cestu k realizaci svých představ. Násilí vždy zanechává ve vědomí lidí pocit strachu a nenávisti.

S vývojem lidstva směřoval zločin ke stále více propracované a specializované trestné činnosti, jakou je i branní rukojmí.

Braní rukojmí patří k dnešní skutečnosti, výkupné však již není jediným cílem. V mnohých případech se braní rukojmí stalo prostředkem k politickému vydírání a teroru.

Povinností každého suverénního státu je mít dobře připravené policejní složky, které jsou krizové situace schopny řešit, a to jak nenásilnou cestou, cestou vyjednávání, tak násilnou cestou nasazením zásahové jednotky, selže-li vyjednávání a rukojmí jsou v přímém ohrožení života anebo jsou již popravováni. V případě této práce je to řešení krizové barikádové situace s braním rukojmí, které musí být v souladu s právními normami České republiky.

V České republice jsou složky podílející se na řešení krizových situací upraveny v zákoně České národní rady číslo 283/1991 Sbírky, o Policii České republiky § 42.

Citace zákona číslo 283/1991 Sb., § 42b :

1) Zásahové jednotky a zásahová jednotka rychlého nasazení provádějí služební zákroky proti :

- a) teroristům;
- b) únoscům osob a dopravních prostředků;
- c) nebezpečným pachatelům organizované trestné činnosti a pachatelům zvláště závažných úmyslných trestných činů, zejména při jejich zadržení;

Dále viz. Příloha 1. 1.

III. 2. Vypracování základního akčního plánu

Po oznámení krizové situace s braním rukojmí policii se okamžitě vyrozumívá zásahová jednotka příslušného kraje. Zásahová jednotka by na místo incidentu měla dorazit do jedné hodiny po oznámení.

Před příjezdem jednotky by policisté místních oddělení měli zajistit místo incidentu, a to tak, že by měli neprodyšně uzavřít prostor v okolí incidentu, zakázat vstup všem civilistům a vykázat všechny nezúčastněné osoby. Tento úkol by měli plnit všichni uniformovaní i neuniformovaní policisté. Ke splnění tohoto úkolu je třeba využít všech dostupných prostředků – zablokovat ulice služebními vozidly, postavit zátarasy, obehnat místo incidentu páskou s označením POLICIE.

Při uzavření prostoru v místě incidentu je důležité vytvořit vnitřní a vnější bezpečnostní pásmo. Vnitřní pásmo je prostor mezi policisty a pachateli s rukojmími. Vnější pásmo je pracovní prostor policistů, které je potřeba obehnat páskou s označením POLICIE, případně zablokovat vozidly nebo zátarasy a střežit uniformovanými policisty. Na rozhraní vnitřního a vnějšího pásma je vhodné použít služební vozidla jako kryty.

Policisté by měli obsadit místo krizové situace, a to tak, aby se sami nevystavovali nebezpečí – měli by se kryt za rohy domů, za vozidla nebo jiné překážky, které by jim zajišťovaly dostatečnou ochranu před případnou střelbou ze strany pachatele a zároveň měli o celém prostoru přehled.

Zde je důležité zdůraznit, že jakýkoliv kryt je lepší než žádný, ale určité kryty jsou z hlediska bezpečí účinnější než jiné.

V situacích spojených se střelbou mají policisté často tendenci posuzovat jen rozměr a vybírat si za kryt největší objekty, bez ohledu na jejich schopnost zastavovat pronikání střel. Při výcviku je hlavní důraz kladen na to, jak mají stát a držet služební zbraň za málo účinnými kryty, než aby byli vedeni k reálnému oceňování možnosti a omezenosti krytí v ulicích.

Při určování dobrého a špatného, tudíž pro život policisty nebezpečného krytu se musí přihlížet k jeho tvaru, tloušťce a materiálu. Cihlové a keramické substance jsou dobrými kryty, betonové nebo-li panelové bloky horšími. Mnohé projektily prolétnou panelovými stěnami bez ohledu na jejich mohutnost. Malou ochranu skýtá dřevo ve většině moderních dveří, zvláště s dutým jádrem.

Výjimečně účinný kryt skýtá dřevo vzrostlého stromu. Dobrým krytem proti většině munice je sloup telefonního vedení, i když projektily z účinného střeliva mohou proniknout i pětadvacetimetrovým sloupem.

Pokud jde o kovové předměty, pak ocelové sloupy pouličního osvětlení nebo telefonního vedení a protipožární hydranty skýtají lepší ochranu než popelnice a karoserie aut.

Zvolí-li policista jako kryt vozidlo, mělo by stát rovnoběžně s místem incidentu. Nejúčinnější ochranu mu poskytne místo za jedním z kol, kde se musí přikrčit nebo zakleknout. Před střelami je vytvořena bariéra z gumy a

kovu. Za předním kolem mu poskytne ochranu i blok motoru, který je nejneproniknutelnější částí vozidla.

Při hodnocení kvality překážek před střelami jsou nejúčinnějšími kryty pevné cihly, velké stromy, protipožární hydranty a bloky motorů aut. Každý centimetr tloušťky a kilogram váhy těchto předmětů výrazně převyšuje počty zachycených střel jinými kryty, které v situacích spojených se střelbou jsou nejčastěji k dispozici.

V krytu by se měl každý z policistů vyhnout dvěma polohám, a to sezení a ležení na břiše. Ležení na břiše může využít, zvolí-li jako kryt železniční trať. V tomto případě, došlo-li by ke střelbě, by se kulky odrážely od kolejí přes hlavu policisty.

Důležité je rozlišit termín kryt a skrytí. Skrytí se vztahuje k ochraně před zpozorováním nebo pozorováním ze strany pachatele. Skrytí umožňují přírodní nebo člověkem vyrobené objekty jako křoví, různé porosty, malé stromky, vysoká tráva, tmavé místnosti. Skrytí využívá zásahová jednotka při bezprostředním přiblížení k místu incidentu. Specialisty

foto 1

foto 2

na skrytí jsou odstřelovači, kteří musejí zůstat nezpozorováni pachatelem. K tomu využívají maskovací oblečení, s kterým splynou s prostředím.

Kryt slouží k tomu, aby chránil policisty a v případě střelby zastavil nebo odchytil střely.

Při využití krytu při hrozící střelbě je nejlepší držení zbraně obouruč. Jde o uchopení, kdy pravá ruka drží zbraň a levá ji obejme a tlačí proti tělu. Tím zbraň získá stabilitu. V žádném případě by se policista neměl dotýkat zbraní krytu. V poloze v kleče může zvětšit stabilitu zbraně položením lokte levé ruky na vyzdvížené koleno. Pro udržení rovnováhy při obouručním držení zbraně za krytem je důležité rozmístění nohou. Jestliže policista zaujal postavení za překážkou, pravá noha by měla být umístěna asi jeden krok nazpět. Důležité je přenášet váhu bříška nohou, aby si policista odpočinul. Zde popisovaná technika držení zbraně je určena pro praváky.

Samozřejmostí je, že všichni policisté maximálně využijí ochranných prostředků – neprůstřelné vesty a přilby. Současně by policisté měli obcházet okolní domy v bezprostřední blízkosti krizové situace a stručně informovat občany o vzniklé situaci s tím, aby se nezdržovali v blízkosti oken a neopouštěli byt. Požádat je, bude-li to s taktického hlediska výhodné, o strpění policistů – specialistů (odstřelovačů a členů zásahového týmu) ve svém bytě nebo zajistit přístup na půdy nebo střechy domů.

O využití bytů, půd, střech a jiných prostor jakými mohou být sklepy, garáže, sklady, rozhodne velící důstojník zásahové jednotky po svém příjezdu. Do příjezdu zásahové jednotky na místě velí nejvýše

foto 3

postavený důstojník. Po příjezdu jednotky velení přebírá velící důstojník jednotky.

Důležité je informovat nezúčastněné osoby v blízkosti incidentu o krizové situaci megafonem nebo místním rozhlasem. Informace by měla stručná a výstižná. Jako příklad může sloužit toto oznámení : „Všechny osoby, které se nacházejí v ulici nebo blízkosti ulic XXX, YYY a ZZZ necht' okamžitě opustí tento prostor. Došlo zde ke spáchání závažného, společensky velmi nebezpečného, trestného činu. Osoby, které se zdržují v označeném prostoru jsou v přímém ohrožení života. Okamžitě tento prostor opusťte !“ Tato informace by se ve zkrácené formě měla několikrát opakovat. Její znění by bylo následující : „Okamžitě opusťte prostor ulic XXX, YYY a ZZZ, jste v ohrožení života“.

V žádném případě nedopustit přístup novinářům a médiím do uzavřeného prostoru. Ti by mohli, i když neúmyslně, dávat cenné informace pachateli prostřednictvím rádia nebo televize o postavení policistů, o jejich počtech nebo i o jiných aspektech, které by celou situaci mohli ještě více vyhrotit. Například informovat veřejnost, je-li známa totožnost pachatele, o jeho dětství, rodinných poměrech, o jeho možných problémech a mnoha dalších aspektech, na které by pachatel mohl být citlivý, o kterých by nechtěl slyšet. V této situaci by byly vážně ohroženy životy rukojmí, zvláště jednalo-li by se o pachatele s psychopatickou strukturou osobnosti.

Dalším důležitým úkolem je zajištění lékařů a hasičů na místě incidentu. Hasičská vozidla mohou velice účinně pomoci při zablokování ulic v okolí incidentu. Velitel hasičů a vedoucí lékař by se měli zdržovat v řídicím centru, aby své podřízené mohli ihned vyslat k plnění úkolů nezbytných při řešení situace.

Řídicí centrum by mělo být vybudováno ve vnějším bezpečnostním pásmu. Centrum musí být vybudováno v budově mimo dosah střel, došlo-li by k ozbrojenému střetu mezi pachateli a policisty anebo v dodávkovém nebo nákladním vozidle, které musí být k tomuto účelu upraveno. V řídicím centru by se měli zdržovat :

- velitel zásahové jednotky
- místně příslušný, nejvýše postavený důstojník
- vedoucí lékař
- velitel hasičů
- skupina vyjednávačů
- psycholog

- Skupina vyjednávačů by měla mít v řídicím centru uzavřený prostor, kam by měl přístup jen velitel akce a psycholog. Vyhrazený prostor pro vyjednávače by měl poskytovat přiměřené pohodlí a izolaci od okolních rušivých elementů jakými může být např. hluk a to proto, aby se vyjednávači plně soustředili na jednání s pachatelem.

V případě, že se kdokoli z řídicího centra z jakéhokoli důvodu vzdálí, musí být neustále na rádiovém příjmu. O každém vzdálení se z řídicího centra musí velitel zásahové jednotky vědět.

V řídicím centru by se měli scházet všechny informace o pachateli, o jeho minulosti, zdravotním stavu a motivu jeho chování, ale i o rukojmí. V centru by se dále měli shromažďovat informace o objektu, v kterém se pachatel nachází – plány místností, rozmístění oken a dveří. Z plánů a znalostí místně příslušných policistů zkoumat možnost násilného vstupu dveřmi, okny, z půdy, sklepů nebo zdi objektu. K tomu je nutné mít vybudované dostatečně výkonné a kvalitní komunikační kanály. Velitel operace určí důstojníka odpovědného za získávání, shromažďování a analýzu těchto informací.

Po příjezdu zásahové jednotky je nezbytně nutné navázat kontakt s pachatelem nebo pachateli (dále jen pachatel). Tento úkol plní skupina vyjednávačů, která na místo incidentu přijíždí spolu se zásahovou skupinou a skupinou odstřelovačů.

foto 4

připravuje i v případě, že je velká šance incident vyřešit cestou vyjednávání.

Při navazování kontaktu s pachatelem se zásahová skupina připravuje k násilnému vstupu do budovy a skupina odstřelovačů zaujímá pozice na střechách, v bytech okolních budov a nebo v místech odkud mají celý objekt pod kontrolou. K ozbrojenému zásahu se

jednotka

foto 5

III. 2. 1. Úkol vyjednávacího týmu

Hlavním úkolem vyjednávacího týmu je navázat verbální kontakt s pachatelem cestou oboustranné komunikace a jejím prostřednictvím vytvářet podmínky pro zklidnění a stabilizování napjaté situace s cílem pokojného řešení. Pro konečný výsledek je velmi důležité vybudování komunikační linky mezi držitelem rukojmí a vyjednávačem. Vyjednávání může být vedeno buď na bázi osobního kontaktu, nebo prostřednictvím technických prostředků, např. telefonem.

III. 2. 2. Složení vyjednávacího týmu

Vyjednávači by měli pracovat jako tým, nejlépe tří a vícečlenný. V první fázi incidentu je možné, že vyjednávání začne na otevřeném prostranství. V tomto případě je nutné, aby se vyjednávač kryl za bezpečným krytem. Je žádoucí vyjednávání z otevřeného prostranství změnit na jednání po telefonu v bezpečném prostředí místnosti nebo prostoru určeného pro vyjednávače.

- Složení týmu :

- 1) První vyjednávač – vede vlastní jednání s pachatelem.
- 2) Druhý vyjednávač – přímo pomáhá a poskytuje přímou podporu prvnímu vyjednávači při uplatňování taktiky vyjednávání na základě pokynů od velitele zásahu.
- 3) Třetí vyjednávač – vede podrobný záznam o průběhu vyjednávání, vede záznamy na viditelně umístěných tabulích a monitoruje informace z okolí místa incidentu.
- 4) Psycholog – je koordinátor vyjednávacího týmu. Zajišťuje dodržování stanovené vyjednávací strategie. Je nápomocen veliteli zákroku při vypracování plánu osvobození rukojmí vyjednáváním. Poskytuje odborné rady a v případě, že vyjednávače postihne Stockholmský syndrom, zajišťuje jeho okamžité vystřídání.

III. 2. 3. Profil vyjednávače

Výběr kandidátů pro profesní specializaci policejního vyjednávače je veden snahou zkombinovat zkušenosti z výkonu policejní služby, s dovednostmi v jednání s lidmi a schopnostmi účinně se vyrovnat se stresovými vlivy. Pro výcvik v specializaci policejního vyjednávače by se měl policista rozhodnout dobrovolně a nikoliv být pouze jmenován nadřízeným na základě rozkazu.

Důležitým kritériem, kromě životních a pracovních zkušeností, jsou komunikativní dovednosti a schopnost spolupracovat v týmu. Hlavním aspektem při výběru kandidáta na pozici vyjednávače je jeho schopnost vyrovnávat se s krizovými situacemi, s frustrací i případným neúspěchem. Tato kritéria je nutno u kandidátů zvážit a vybrat nejvhodnější typy policistů na post vyjednávače. V současné době probíhá výběr kandidátů u zásahových jednotek a u služby kriminální policie.

Charakteristika – ideální profil vyjednávače :

- Dlouholeté zkušenosti ze služby policie na různých pozicích a funkcích.
- Psychologické nebo humanitní vzdělání.
- Životní zkušenosti.
- Komunikační dovednosti – vyjednávač by měl být verbálně obratný, schopný se jasně a srozumitelně vyjadřovat. Měl by být schopen bez zábran komunikovat s lidmi nejrozumnějšího společenského postavení. Jeho komunikace by měla být uvážlivá a úměrná situaci.
- Dovednost aktivního naslouchání druhému člověku.

- Schopnost vzbuzovat důvěru.
- Logické a racionální myšlení.
- Vztah k lidem.
- Empatie.
- Dobrá fyzická a psychická kondice.
- Schopnost pracovat v týmu.¹²

III. 2. 4. Vyjednávání o rukojmí

Proces, jehož cílem je propuštění rukojmí a vyřešení incidentu pokojnou cestou. (II. 1. 2. Konflikt, str. 2-3 této práce,)

Po příjezdu zásahové jednotky na místo incidentu navazují vyjednávači kontakt s pachatelem. Prvotní kontakt vyjednávače s pachatelem je třeba důkladně promyslet – jedná se o jeden z kritických momentů krizové barikádové situace. Úkolem vyjednávacího týmu je ujistit pachatele o zájmu a opatřeních policie ve směru k nenásilnému řešení krize. Toto ujistění je důležité neboť pachatel při kontaktu s policií očekává agresivní konfrontaci. Eliminuje se tak negativní očekávání a navozuje se u pachatele větší pocit jistoty a bezpečí. Důležité je přivést pachatele k uvědomění, že existuje ještě jiná řešení než držení nebo ohrožování rukojmí a navodit u pachatele realistický a řešící přístup.

Při vyjednávání je důležité shromažďovat veškeré informace o pachateli – je-li známa jeho totožnost, tak veškeré lékařské zprávy, v nich se zaměřit na duševní poruchy a nemoci.

III. 2. 5. Jednotlivé pozice ve vyjednávání

Jednotlivé strategie by měl vyjednávač v průběhu vyjednávání uplatňovat.

1) Pozice pozorovatele

- Schopnost nahlížet na vyjednávání z pozice třetí osoby a zachovat si citový odstup.
- Neustálé zaměření na cíl – „čeho chci v dané chvíli dosáhnout“.
- Dohodnout se o způsobu používání telefonu a o způsobu oslovování.
- Redukovat svoje emocionální reakce bez ohledu na to, co pachatel říká nebo dělá.
- Hrát o čas a ten využít k přemýšlení.
- Sumarizovat, v duchu nebo nahlas – co bylo projednáno nebo co se dosud stalo.
- Nedělat ukvapené závěry – požádat o čas na prokonzultování problému s nadřízeným nebo kolegy.

2) Pozice pachatele

¹² **Profil vyjednávače** – použit materiál z přednášky Mgr. Vavrušky pro policisty zásahové jednotky ze dne 21. 2 2002.

Pachatel si musí uvědomit, že vyjednávač se snaží mu pomoci a nestojí proti němu.

- Demonstrovat pachateli, že jej se zaujetím posloucháme.
- Akceptovat pachatele jako člověka ve svízelné situaci – respektovat to, co prožívá.
- Nikdy ihned neodmítat žádný pachatelův požadavek.
- Hledat příležitosti, kde je možno s pachatelem souhlasit nebo najít společnou řeč.
- Od počátku vyjednávání využívat jakékoliv otázky, na které by pachatel musel odpovědět – ANO.
- Vyjednávač by měl často říkat – ANO.
- ANO přicházející ze strany pachatele i vyjednávače má sugestivní účinek a navozuje přesvědčení, že obě strany jsou schopny pracovat a vyřešit i ty nejobtížnější problémy.
- Demonstrovat pachateli, že není protivníkem, ale kolegou řešícím společný problém.
- Apelovat na jeho kompetenci racionálně uvažovat a řešit problémy.
- Prezentovat své názory, aniž bychom jimi pachatele provokovali.
- Osvojit si používat komunikační vzorec „ANO....,A“, nepoužívat oblíbený komunikační vzorec „ANO.....,ALE“.
- Jakékoliv sdělení ze strany vyjednávače by mělo začínat „JÁ“ a nikoliv „VY“.

3) Získat důvěru pachatele a dostat jej na svoji stranu

- Navázat kontakt, získat pachatele na svoji stranu (Rapport - str. 15-17 této práce).
- Pracovat s pachatelem na dosažení dohod, které vedou k pokojnému řešení incidentu.
- Nechtít příliš mnoho příliš brzy, a tak pachateli usnadnit říci konečné ano.
- Pokud má pachatel požadavek, o kterém nelze vyjednávat, vyjednávač musí odvést pozornost pachatele a zvláště je-li to jediný požadavek, počkat, dokud si nezíská důvěru pachatele.
- Začít budovat rapport, akumulováním pachatelových „ANO“ prostřednictvím malých dohod v oblastech společného zájmu a drobných požadavků a tím dále postupovat k dosažení velkých ústupků.
- Nespěchat, je-li pokojné řešení na dosah a ještě více zvolnit.
- Umožnit pachateli „zachovat si tvář“ a pokud je to možné respektovat jeho požadavky na jeho vzdání se policii.

4) Pozice síly

Jestliže pachatel odmítá vyjednávat a odmítá jakoukoliv dohodu je nutné vyjednávat z pozice síly. Tuto pozici je třeba umět uplatňovat korektně,

výběrově a využít ji k poučení pachatele, aby si uvědomil možné následky své neochoty spolupracovat.

- Příklady větných spojení, která, jsou-li vhodně použita, pachatele varují, ale nezastrašují z možných následků neochoty vyjednávat.

- „Co si myslíte, že bude následovat, když se vůbec na ničem nedohodneme?“
- „Co myslíte, jak bude postupovat zásahová jednotka, když začnete něco dělat těm lidem, kteří jsou tam s vámi?“

III. 2. 6. Verbální taktika ve vyjednávání

Příklady vět a větných spojení, které je vhodné použít v jednotlivých fázích vyjednávání s pachatelem :

1) Prezentování osobního zájmu a zaujetí pro situaci a problémy pachatele :

- „Povězte mi, co se vlastně stalo, že jste se dostal až do této situace?“
- „To muselo být těžké, nesnesitelné a děsivé.“
- „Rád bych vám nějak pomohl.“

2) Zaujetí role racionálního iniciátora řešení problémů :

- „Pojďme se do toho pustit společně tak, aby na obou stranách bylo vše v pořádku.“
- „Co byste v tom rád podnikl?“
- „Uvidíme, jaké jsou ještě další možnosti řešení.“

3) Zaujetí benevolentní role :

- „Příteli, vím o čem mluvíte. Šéfům se nedá nikdy věřit.“
- „Už vidím, co mi šéf na váš požadavek řekne, ale pokusím se to nějak domluvit.“
- „Vím, že jim to trvá trochu dlouho, dělal jsem v tom, co jsem mohl, uvidíme, co mi řeknou teď.“

4) Zaujetí direktivní role :

- „Zdá se, že jste pěkně rozrušený. Párkrát se zhluboka a zvolna nadechněte a vydechněte a uvolněte se.“
- „Provedeme tu výměnu velmi pomalu tak, aby se nikomu nic nestalo.“
- „Udělejte pro mne to, že dohlédnete na vaše lidi, aby všechno proběhlo bez problémů. Chci, aby všichni byli v pořádku.“

5) Měnit rámec jednání :

- Průběžně směřovat pachatele k tomu, co souvisí s řešením incidentu. Odvést pozornost pachatele od agresivních výpadů vůči policii k jeho skutečným problémům a k jejich řešení.

- Klást otázky – „proč.....?“, „proč ne.....?“, „co kdyby.....?“

- Zjistit, jaké jsou motivy pachatele a nabízet možnosti, které by jej navedly k řešení situace.

- „Toto je jistě jedna možnost. Což kdybyste třeba.....?“

- Ignorovat kategorické postoje pachatele typu „všechno nebo nic“ a pokračovat ve vyjednávání.

- „To bychom nechtěli, aby došlo k vraždění rukojmí, nechme to raději stranou a pojďme se vrátit k tomu, co by skutečně řešilo váš problém.“

- Ignorovat snahy pachatele vyjednávače oklamat.

- „Teď vám nerozumím. Mám za to, že jste říkal, že když vám dáme jídlo, že jednoho z těch lidí pustíte.“
- „Před tím jste řekl, že za dodané jídlo propustíte jednoho z těch lidí. Propustíte tedy tu paní a nebo to dítě?“

Při komunikaci s pachatelem je důležité ho nesoudit, nekritizovat a poskytnout mu pozitivní zpětnou vazbu. Používat techniku aktivního naslouchání a neopomenout pochválit i sebemenší pozitivní nebo vstřícný krok pachatele.

Hlavní zásady aktivního naslouchání :

- Reakce na obsah sdělení jeho parafrázováním – hlavní myšlenku reprodukovat vlastními slovy.
- Reakce na citový doprovod sdělení skrytý za jeho obsahem
- Povzbuzování podpurnými otázkami jako – „skutečně?“ nebo „hmm“, atp.
- Povzbuzování otevřenými otázkami.

III. 2. 7. Faktor času ve vyjednávání

Čas je jedním z nejcennějších nástrojů vyjednávače. Dosažení veškerých strategických i taktických cílů si vyžaduje čas, bez dostatku času nelze vyjednávat.

Plynoucí čas snižuje hladinu stresu, podporuje racionální uvažování, napomáhá rozvinutí rapportu a atmosféry důvěry, vyjasňuje komunikaci, navozuje u pachatele únavu. Zvyšuje pravděpodobnost přežití a propuštění rukojmí a zvyšuje pravděpodobnost pokojného vyřešení incidentu.

Získat čas je jedním ze základních taktických požadavků ve vyjednávání. Faktor času má své pozitivní, ale i negativní stránky.

(1) Pozitivní účinky času :

Čas umocňuje všechny základní lidské potřeby. Úkolem vyjednávače je postupně oslovit všechny roviny potřeb pachatele. S plynoucím časem ve vyjednávání vystupují základní lidské potřeby na povrch, jsou to :

1) **Fyziologické potřeby** – hlad, žízeň, osobní pohodlí, atp. Postupem času bude chtít pachatel tyto potřeby uspokojit. Vyjednávač tyto potřeby využívá a manipuluje s nimi ve směru k vybudování důvěry, redukování úzkosti a strachu. Dále k navození rapportu a dosažení propuštění rukojmí nebo jiných ústupků ze strany pachatele.

2) **Potřeba jistoty a bezpečí** – pro pachatele představuje především potřebu přežít. Potřebuje ujištění, že vyjde z incidentu živý a bez újmy na zdraví.

3) Potřeba sounáležitosti – jakmile jsou uspokojeny potřeby bezpečí, stávají se sociální potřeby hlavním motivem pachatelova chování. Pachatel musí mít pocit, že jej někdo potřebuje a stále k němu chová určitou náklonnost. Je to příležitost vyjednávače k budování vztahu a ovzduší důvěry a postupnému prezentování sebe jako pachatelova spojence v jeho svízelné situaci.

4) Potřeba uznání – po uspokojení sociálních potřeb by měl vyjednávač obrátit pozornost k pocitu sebeúcty a osobní hodnoty pachatele. Vyjednávač by měl využít každé vhodné příležitosti, kdy je možné dát pachateli najevo, že je stále v jeho okolí někdo, kdo si jej cení a pro koho má stále nějakou hodnotu. Je důležité vyhnout se hodnocení osobnosti pachatele jako špatného člověka.

5) Potřeba seberealizace – vyjednávač by měl v této fázi přivést pachatele k uvědomění, že má stále možnosti i potřebné schopnosti se dále rozvíjet a fungovat jako prospěšný člověk. Zde může vyjednávač poukázat na minulé úspěšné momenty v životě pachatele a toto téma s pachatelem rozvíjet a vztáhnout do budoucna.

Propracovat se všemi vrstvami potřeb vyžaduje čas. Tento čas však by měl být přiměřený, víceméně určený reakcemi pachatele.

- Čas napomáhá rozvinutí Stockholmského syndromu – pachatel začíná vnímat rukojmí jako lidi a nikoliv jako objekty. Mezi pachatelem a rukojmími se rozvíjí rapport.
- Čas zvyšuje pravděpodobnost úspěšného vyjednávání – umožňuje postupné rozvinutí produktivní komunikace a tím i postupné ovlivňování pachatele ve prospěch pokojného vyřešení incidentu. Na straně policie umožňuje čas věnovaný vyjednávání aktivizovat potřebné síly a prostředky a připravit se na případné násilné vyřešení situace.
- Čas poskytuje prostor pro shromáždění potřebných operativních informací – čím více informací vyjednávači mají, tím větší je pravděpodobnost pokojného vyřešení incidentu. Informace o pachateli, rukojmích, příbuzných, přátelích, atp. poskytuje vyjednávači převahu.
- Čas tlumí pachatelovo očekávání – skýtá mu příležitost se uklidnit, adaptovat se na novou situaci a začít racionálně hodnotit své postavení.
- Čas pachatele unavuje a otupuje jeho pozornost.

(2) Negativní účinky času :

Jedním z nejhorších vlivů plynoucího času je zvyšující se duševní a fyzické vyčerpání nejen na straně pachatele, ale i na straně policie. Vyčerpání vede k impulzivnímu rozhodování a tendenci urychlit vyřešení incidentu. Jednou z cest, jak tyto negativní účinky eliminovat, je pravidelné střídání zasahujících policistů, včetně střídání vyjednávačů. Čas navozuje i nudu. Nuda u pachatele s antisociální strukturou osobnosti se může stát při vyjednávání vysoce rizikovým faktorem.

Ukazatele vývoje ve vyjednávání, že se bude vyvíjet žádoucím směrem :

- V pachatelově konverzaci ubývá agrese.

- Pachatel hovoří s vyjednávačem delší dobu a častěji.
- Pachatel hovoří pomalejším tempem a méně hlasitě.
- Pachatel hovoří o osobních věcech.
- Pachatel stále méně vyhrožuje.
- Jsou propouštěni rukojmí.
- Nebyl nikdo zraněn nebo zabit.

III. 2. 8. O čem je možno vyjednávat

1) Jídlo – je jedním z velmi častých požadavků. Je to jeden z nejcennějších prostředků vyjednávače k budování důvěry mezi ním a pachatelem, k rozvinutí Stockholmského syndromu mezi pachatelem a rukojmím a dosažení propuštění rukojmí v průběhu vyjednávání. Jídlo je prostředek, který lidi spojuje.

- Dojednat jídlo pro všechny a stejným dílem – pachatel i rukojmí.
- Neposkytovat více než je nezbytně nutné – minimální množství pro každého.
- Poskytnout stejný druh jídla pro pachatele i rukojmí.
- Jídlo je možné přisolit pro vyvolání žízně – další příležitost k jednání.
- Nedodávat k jídlu další ingredience – o nich je možno jednat odděleně.
- I když se nepodaří za dodávku jídla dosáhnout propuštění rukojmí, i zklidnění pachatele je někdy úspěchem ve vyjednávání.

1) Cigarety – jsou vedle jídla druhým nejčastějším požadavkem, o kterém je možno vyjednávat. Cigarety je možno poskytnout vždy jen výměnou za nějaký ústupek, nejlépe propuštění rukojmího.

2) Nápoje – platí stejné zásady jako u jídla.

3) Alkohol – obecně platí zásada o alkoholu nevyjednávat. Výjimku tvoří případ je-li pachatel alkoholik a bez mírné dávky alkoholu by byl nervózní, paranoidní, iritovaný, nepřístupný racionálnímu uvažování a s postupujícím časem by se tyto stavy prohlubovaly.

4) Sdělovací prostředky – nekontrolovaný kontakt pachatele se sdělovacími prostředky je nežádoucí. V některých situacích však umožnění kontaktu se sdělovacími prostředky může pomoci vyřešit incident. V takovém případě je třeba zástupce sdělovacích prostředků instruovat o situaci, avšak v rozsahu, který by nenarušil vyjednávání. Kontakt se sdělovacími prostředky nesmí vyústit v zajištění dalších rukojmí.

5) Dopravní prostředek – pachatel má zůstat tam, kde je a neměnit místo – dohoda o poskytnutí dopravního prostředku však může vést k vyřešení incidentu. Požadavek o dopravní prostředek je velmi dobrým tématem ve vyjednávání, skýtá řadu možností, kam nasměrovat pozornost pachatele, unavit jej nebo dostat se k dalším tématům.

6) Peníze – je o nich možno vyjednávat, aniž by zde byl úmysl je poskytnout. Problémy, které v sobě nese shromáždění velké sumy peněz v krátkém čase, lze ve vyjednávání úspěšně využít k prodloužení vyjednávání. Peníze mohou být

úspěšným prostředkem k vyřešení incidentu. Předání peněz může být využito jako projev důvěry a prostředek k uklidnění pachatele.

7) Volný odchod – vyjednávání se děje v podmínkách, kdy pachatel je pod kontrolou policie a zůstává tak i po vyřešení incidentu. Za propuštění rukojmí mu není umožněno beztrestně odejít.

III. 2. 9. O čem nelze vyjednávat

Teoreticky je možné vyjednávat o čemkoli, avšak projednávání některých požadavků je jen ztrátou času s rizikem vzbuzování falešných očekávání u pachatele. Nemá smysl zdlouhavě jednat o něčem, co stejně nelze pachateli poskytnout, a co tedy nemůže přispět k vyřešení problému.

1) Zbraně – pokud jsou zbraně vzneseny jako požadavek, je třeba jednání o zbraních jednoznačně odmítnout jako nepřijatelné. Jakékoliv vyjednávání o možnosti dodání zbraní pachateli by mu dávalo pocit kontroly nad situací.

2) Drogy – na rozdíl od poskytnutí alkoholu alkoholikovi, podání drogy jen s mizivou pravděpodobností přinese zklidnění nebo útlum. Drogy mohou vyvolat paranoidní myšlenky, omezují schopnost racionálně uvažovat a navozují nepředvídatelné nebo násilné chování.

3) Propuštění vězňů – stejně jako u zbraní, je třeba dát ihned najevo, že propuštění vězňů nepřichází v úvahu.

4) Výměna rukojmí – výměnou rukojmí policie nic nezíská a ze situace těží hlavně pachatel, i když propuštěný rukojmí může poskytnout cenné informace o pachateli – jakou má výzbroj, má-li komplice, je-li agresivní k rukojmím či jestli zranil nebo zabil některého z rukojmích. Zcela nepřipustná je výměna policisty za rukojmího. Policista jako rukojmí zvyšuje prestiž pachatele a kontrolu nad situací. Výměna rukojmí zvyšuje napětí a hladinu stresu u všech zainteresovaných stran, což vnáší do situace extrémní riziko a nebezpečí zkratkovitého chování pachatele. Výměna narušuje přirozeně se tvořící vazbu mezi pachatelem a rukojmím (Stockholmský syndrom), která svým způsobem rukojmí chrání. Vyjednávání by mělo pachatele přesvědčit, že se nachází v situaci, kdy nemůže zvítězit. Výměnou rukojmí dáváme pachateli do rukou kontrolu nad situací a vyvoláváme tím přesvědčení zcela opačné.

III. 2. 10. Vyjednávání ve vězeních

Prostředí vězeňských zařízení je zvláště náchylné k incidentům se zadržováním rukojmí vzhledem k tomu, k čemu jsou určena, k typu lidí, kteří jsou zde vězněni, k počtu vězňů a vzhledem k uspořádání života ve vězeních. Incidenty s rukojmími ve vězeních jsou velmi podobné všem ostatním incidentům se zadržováním rukojmí. Jsou zde však některé rozdíly, které je třeba při vyjednávání vzít v úvahu a zakomponovat do strategie a taktiky ve vyjednávání. Pro obsáhlost není možné se v této práci podrobněji zabývat problémy s braním rukojmí ve věznicích. Stejně jako v kterékoliv jiné situaci

s rukojmími je základním cílem vyjednávání získat kontrolu nad prostředím, kde se incident řeší.

III. 3. Řešení incidentu násilnou cestou

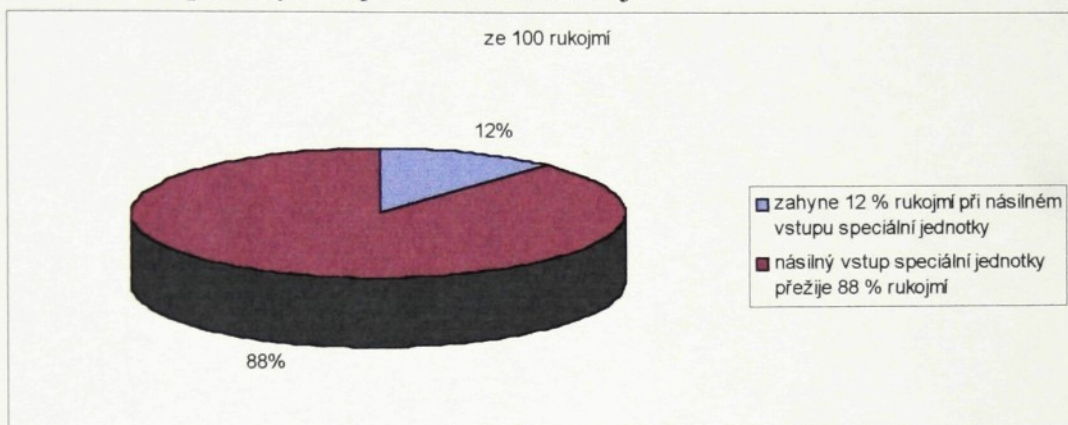
Záchraně rukojmí předchází vyjednávání o propuštění rukojmí. V případě, že je vyjednávání neúspěšné a pachatel se odmítá vzdát nebo hrozí nebezpečí rukojmím, že budou popraveni nebo již jsou popraveni, přichází na řadu násilné osvobození rukojmí zásahovou jednotkou.

Smyslem akce je záchrana rukojmí za předpokládaného odporu pachatele. Taktika záchrany rukojmí spočívá ve „vystřílení rukojmích z rukou teroristů“¹³.

V barikádových situacích s braním rukojmí je násilný vstup zásahové jednotky nejkritičtější moment pro život a zdraví rukojmí. Při násilném vstupu zahyne v průměru 12 % rukojmí.

foto 6

Při osvobozování rukojmí je důležité určit priority zákroku :

- Ochrana života a zdraví -
 - 1) rukojmích,
 - 2) veřejnosti,
 - 3) policistů,
 - 4) pachatelů

- Zneškodnění pachatelů
- Ochranu majetku

Po určení priorit se naplánuje sled činností :

- Obklíčit a izolovat místo incidentu
- Sběr informací o pachateli, o rukojmí, o místě incidentu a jejich analýza
- Vybudování komunikační sítě
- Vyjednávání
- Použití odstřelovačů jako pozorovatelů

¹³ Náchodský, Z.: Taktika policejní akce, Armex, Praha, 1993, str. 201.

- Taktická příprava zásahové skupiny – seznámení skupiny s místem incidentu a se všemi doposud shromážděnými informacemi o pachateli a rukojmích
- V případě neúspěšného vyjednávání násilný vstup a zákrok zásahové skupiny

III. 3. 1. Přiblížení, vniknutí

Má nezanedbatelný vliv na úspěch akce, neboť na nepozorovaném přiblížení, nebo na rychlém proniknutí do zájmového objektu záleží moment překvapení, a na tom závisí životy členů jednotky, a životy rukojmích. Pachatelé si zpravidla vybírají místa odkud by mohli dobře kontrolovat okolí, a nebo aby se tato místa dala dobře bránit, což komplikuje situaci policistům, kteří se nemohou spoléhat na obvyklé přístupové cesty, jakými jsou dveře, protože pachatelé tudy jejich zásah předpokládají. Příslušníci zásahových jednotek jsou proto nuceni uchýlovat se k netradičním způsobům a vnikat do objektu okny, střechou, skrz zeď.

foto 7

Metody přiblížení, popřípadě vniknutí jsou velmi rozmanité a jejich užití je často dáno konkrétní situací. Mnohdy se musí příslušníci maskovat za využití netradičních a originálních nápadů a použít lsti k odvrácení pozornosti pachatelů.

III. 3. 2. Utajený vstup

Účelem utajeného vstupu je, aby se pachatel nedozvěděl o proniknutí přepadové jednotky do objektu. Může se jednat o vstupy přes půdu, sklepy, větrací šachty, nebo dokonce skrz zeď, jako to provedla britská protiteroristická jednotka SAS (Special Air Service) v operaci Nimrod 30. března 1980 při osvobození iránské ambasády v Londýně, kdy opatrně rozebrali zeď pod krycí zvukovou kulisou, takže zůstala pouze vnitřní omítka. Utajený vstup je zpravidla jedinou možností proti fanatickým teroristům, u nichž hrozí nebezpečí sebeustručení, např. mají v ruce odjištěný granát, či iniciátor výbušného zařízení, a nelze je zlikvidovat pomocí střelné zbraně.

foto 8

Policisté ve speciálních jednotkách se seznamují s objekty pravděpodobného útoku – budovy, jaderné elektrárny, dopravní prostředky. Způsobů, jak provést násilný a utajený vstup, je celá řada. Využívají se k tomu techniky a prostředky uvedené výše.

III. 3. 3. Násilný vstup

Jde o způsob vniknutí, kdy se k překonání překážky (okno, dveře, zeď) bránící ve vstupu použije násilných prostředků.

foto 9

- **Nálože** – většinou se používá plastická trhavina iniciovaná elektrickou rozbuškou, která se používá k vyrážení dveří a oken. Nálože se připravují předem, velkou roli hraje správný odhad v množství trhaviny, aby její účinek byl dostatečný, ale ne větší než je nezbytně nutné, protože přepadové komando stojí v minimální

bezpečné vzdálenosti, aby okamžitě po explozi mohlo vniknout dovnitř. K ochraně proti úlomkům používají ochranné oděvy a brýle. Aby se vzdálenost od místa vstupu do zájmového objektu co nejvíce zkrátila a zároveň zůstali členové jednotky chránění používají se ochranné štíty, které je kryjí před účinky exploze. Výhodou náloží je, že aktivují (likvidují) nástražná zařízení, která by mohla při jiném způsobu likvidace ohrozit členy týmu.

- **Beranidla (palice, páčidla)** – používají se k otvírání nižšího stupně ochrany. Mohou se též používat hasičské sekery.

- **Brokovnice** – používají se k odpálení dveřních pantů, zvláště u dveří se složitějším uzamykacím systémem. Pro tento účel se používají speciální náboje, které zaručují bezpečí osob za dveřmi.

foto 10

III. 3. 4. Zásah (přepad)

Pachatelé mohou být likvidováni několika způsoby, je-li vyjednávání neúčelné a hrozí-li nebezpečí rukojmím. Buď za pomoci přepadových oddílů, nebo za pomoci odstřelovačů, a nebo v součinnosti těchto složek zásahové jednotky. Využity mohou být i chemické látky – nervově-paralytické nebo slzotvorné.

Záchraně rukojmí předchází vyjednávání o propuštění, které může být úmyslně prodlužováno s cílem pachatele zklidnit. Smyslem akce je zachránit rukojmí za předpokládaného odporu zločinců, kteří dali jasně najevo svým postojem, že rukojmí nepropustí.

Zásahu předchází násilný nebo utajený vstup. Jednotka zpravidla vstupuje do zájmového objektu v několika místech najednou, tak, že každá zásahová skupina má vyhrazen operační prostor, který musí „vyčistit“ a navázat na hranici tohoto prostoru kontakt s ostatními družstvy.

Pachatelé mohou zásah předpokládat, a proto musí proběhnout, co nejrychleji a pachatelé musí být zneškodněni dříve, než by mohli jakkoliv reagovat, a ohrozit tím život nebo zdraví rukojmí. Současná taktika záchrany rukojmích spočívá ve „vystřelení rukojmích z rukou teroristů“¹⁴.

III. 3. 5. Struktura zásahové jednotky

- Velitel
- Skupina vyjednávačů
- Psycholog
- Skupina pyrotechniků
- Zásahová skupina
- Skupina technického zabezpečení

III. 3. 6. Příklady osvobození rukojmí ze zahraničí

Pro názornost uvedu několik příkladů řešení krizové barikádové situace s braním rukojmí násilnou cestou ze zahraničí. Ze statistiky zpracované Rand Corporation (akronym slov research and development – výzkum a rozvoj) vyplývá, že z tisíce rukojmí zabitých v různých incidentech jich bylo 780 zabito v průběhu záchranných akcí. Toto vysoké číslo je dostatečným varováním, aby

foto 11

se použití síly proti pachatelům pečlivě zvažovalo. V této práci se proto z velké části zaměřuji na řešení krizové situace vyjednáváním. Nicméně jsou-li pachatelé politicky motivováni a předkládají nereálné politické požadavky, je situace řešena nasazením speciální jednotky.

¹⁴ Náchodský, Z.: Taktika policejní akce, Armex, Praha 1993, str. 201.

Zásah ruských speciálních sil proti teroristům v moskevském divadle ze dne 23. 10. 2002.

Celá akce se dá posuzovat z několika pohledů. Můžeme si stanovit tři hlavní hlediska: technické, lidské a politické. Z lidského hlediska je ztráta každého lidského života tragédií, politický rozbor situace není tématem závěrečné práce a proto se jím nebudeme zabývat a budeme se věnovat pouze technické stránce samotné akce.

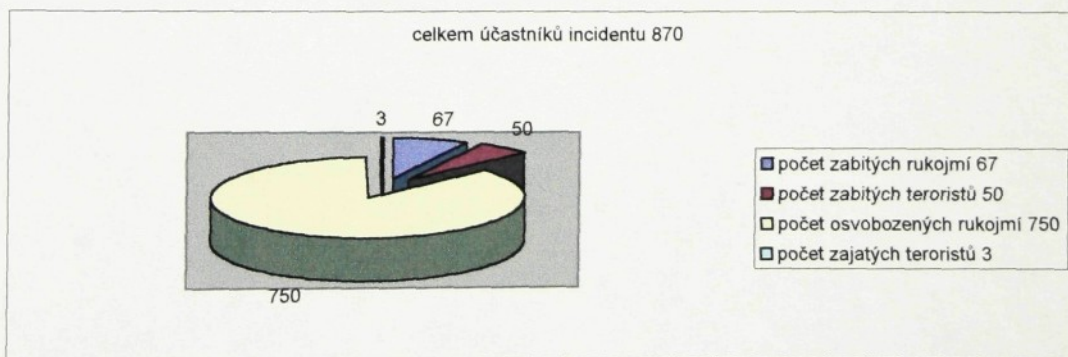
23. října. 2002 v 21.05 hodin místního času podnikla skupina 50 těžce ozbrojených čečenských teroristů útok na kulturní centrum v Moskvě, kde byli diváci, kteří přišli na muzikál „Sever-východ“. Teroristé divadlo obsadili a vzali diváky jako rukojmí (přesný počet rukojmí není znám-hovoří se o 800). Mnozí z teroristů měli u sebe trhaviny a byli odhodláni ji v případě násilného vstupu speciálních jednotek odpálit.

Ve 22.00 přijíždí k místu incidentu skupina vyjednávačů. Po prvním kontaktu s ozbrojenci je zřejmé, že se jedná o muslimské fanatiky, kteří požadují nezávislost Čečny. Velitel teroristů Moysar Barajev prohlašuje : *“Každý z nás je připraven obětovat se Alláhovi a nezávislosti Čečny, my hledáme smrt víc, než vy hledáte život.”* Vyjednávání pokračuje s cílem propuštění rukojmí. Současně se připravují speciální jednotky k útoku na budovu. Ráno v 07.00 hodin začínají teroristé popravovat rukojmí.

26. 10. 2002 ráno je do budovy vpuštěn narkotizační plyn, aby ochromil teroristy, kteří u sebe měli velké množství trhavin (hovoří se o 200 kg) a začíná útok speciálních jednotek. Průnik do budovy byl proveden v deseti týmech, a to jak dveřmi, okny, tak i střechou budovy. V jednom týmu bylo 8-12 specialistů pro boj s terorismem¹⁵. Konkrétní taktiku vniknutí do objektu speciálními jednotkami v Moskvě se nepodařilo zjistit. Každá speciální jednotka si taktiku zákroku důkladně chrání, a tak je tomu i u ruských speciálních jednotek Alfa a Specnaz, které podnikly útok na budovu divadla v Moskvě.

foto 12

Při osvobozovací akci v Moskvě přišlo o život 67 rukojmí a 50 teroristů. Zachráněno bylo 750 rukojmí.

¹⁵In.: Mladá fronta Dnes ze dne 27. 10. 2002, Jak to bylo, Iveta Kramešová, str. 4.

Celkově lze hodnotit akci ruských speciálních jednoznačně kladně. Při počtu zúčastněných osob, typu budovy a k sebevraždě odhodlaných útočníků je počet obětí z technického hlediska velikým úspěchem. Při tomto doslova obrovském množství lidí je téměř nemožné, aby nedošlo během operace k záměně teroristů rukojmí. To, že při samotné akci bylo omylem zastřeleno pouze jedno rukojmí je jednoznačně veliký úspěch (technické hledisko!!). Lze se domnívat se, že k rozhodnutí použít narkotizační plyn (některá média neustále zcela nesmyslně hovoří o nervových bojových plynech) došlo po zralé úvaze velitele akce. Velitel zásahu si jistě uvědomoval počet osob v budově a snažil se tak o paralizaci co největšího počtu lidí.

Při udáváním počtu útočníků se snižuje možnost jejich vyčerpání vyjednáváním. Teroristé měli možnost střídání a odpočinku, což je další argument pro použití plynu. Nutno opětovně zdůraznit, že počet obětí je z technického hlediska velikým úspěchem.

Na dotaz typu : "Museli zastřelit členové speciální jednotky i spící teroristy?" Je logická odpověď.

- Spánek umí předstírat už malé děti. K spolehlivému zajištění a spoutání jednoho pachatele je potřeba dvou až tří členů speciální jednotky. Zatím vám běží drahocenné vteřiny akce. O pár metrů dále možná stojí někdo s prstem na odpalovacím mechanismu. Je to kruté, ale je to tak. Mrtvý už bombu neodpálí a nestiskne spoušť samopalů. Důležité je si uvědomit, že jde o záchranu 800 osob! Při podobných akcích jde doslova o každou desetinu vteřiny a prioritou je záchrana rukojmí.

Akce NIMROD

Ve středu 30. 4. 1980 krátce před polednem obsadilo budovu Iránského velvyslanectví v Londýně šest teroristů z marxistické skupiny DRMLA a zadrželo 29 přítomných osob jako své rukojmí. Požadovali propuštění 91 vězňů v Iránu. Zpočátku se situace vyvíjela uspokojivě. Útočníci po zveřejnění svých cílů ve sdělovacích prostředcích propustili několik osob a původní čtvrtěční lhůtu pro splnění požadavků odložili.

SAS (Speciál Air Service) – speciální vojenská protiteroristická jednotka chystala akci na záchranu rukojmí, kterou plánoval její velitel Michael Rose. Bezprostředně po příjezdu na místo incidentu, odhadoval ztráty na životech rukojmí ve výši 90% !! Během příprav a vyjednávání bylo toto hrozivé číslo sníženo na odhad 60% ztrát!!¹⁶

¹⁶ Brzybohatý, M.: TERORISMUS I., Policie history, Praha, 1999, str. 89.

SAS již v té době měla zřízeno v nedalekých kasárnách své stanoviště. Zde byl postaven model budovy ambasády a začal nácvik taktiky průniku. Prozatím

foto 13

podle platného zákona MACP (zákon upravující nasazení armády v krizových situacích) nebyla SAS požádána o pomoc. Společně s policií však již na budovu velvyslanectví umístila monitorovací zařízení, které kontrolovalo pohyb útočníků a rukojmí. Bylo použito odposlechových mikrofónů, které SAS spustila dovnitř komínem. Další odposlech byl instalován na vnější stěny ambasády.

Pro provedení operací na záchranu rukojmí je nesmírně důležité přesně vědět, kdo se nachází v reálném čase v jednotlivých místnostech. Podle těchto informací se koordinuje postup jednotlivých týmů a jsou určeny priority zákroku. Lze podle nich určit nejvhodnější okamžik zásahu v závislosti na pozici únosců vzhledem k rukojmím. Čím je vzdálenost teroristů od zadržovaných větší, tím více stoupají šance na osvobození a klesá možnost jejich poranění.

V pondělí 5. května popravili útočníci jedno rukojmí. Poté co bylo tělo vyhozeno na přední schodiště požádala policie písemně o pomoc armádu. V 19.07 hodin převzala vedení zásahu SAS a v 19.20 hodin začaly týmy s průnikem do budovy. Tři čtyřčlenné skupiny slanili ze střechy do zadní části a vnikli dovnitř ve třetím a druhém patře. V té chvíli odvedli policisté pozornost teroristů zahájením dalšího vyjednávání. Další tým vnikl zároveň do budovy přes balkony sousedních domů a přes okna v přízemí v zadní části domu. Zatím co první tým se dostal dovnitř budovy za pomoci palic, druhý musel odstranit okna do ulice výbušninami. Okna v přední části byla osazena neprůstřelnými skly. V budově oba týmy postupovaly proti sobě a systematicky "čistily" jednotlivá patra. Ve druhém podlaží se dva teroristé zabarikádovali uvnitř místnosti s

foto 14

dálnopisem, spolu s rukojmími. Barikádu se jim podařilo zapálit. Než se podařilo údernému týmu proniknout dovnitř bylo jedno rukojmí zastřeleno. Orientace uvnitř domu byla již v té chvíli značně ztížená hustým kouřem z požáru a od ochromujících granátů. V 19.28 hodin byla za dům vyvedena první rukojmí. Zde je SAS spoutala a začala kontrolovat. Tento zdánlivě nelogický postup má však své opodstatnění. Za podmínek které panují při podobných akcích nelze okamžitě rozlišovat zadržené na rukojmí a teroristy. Ke všem zadrženým je přistupováno jako k pachatelům.

Tento postup se osvědčil, protože mezi zadrženými byl nalezen postřelený terorista, který se snažil vydávat za rukojmí. V 19.53 hod. převzala kontrolu nad operací opět policie. Pět teroristů bylo během akce zabito, jeden z nich byl zastřelen, když se pokoušel ukrýt mezi sestupujícími rukojmími. SAS byla obviněna z neoprávněného zabiti, ale pozdější vyšetřování prokázalo, že muž byl ozbrojen a postup zasahujících byl správný. Británie dala touto akcí najevo, že je připravena rozhodným způsobem nesmlouvavě čelit hrozbám mezinárodního terorismu.

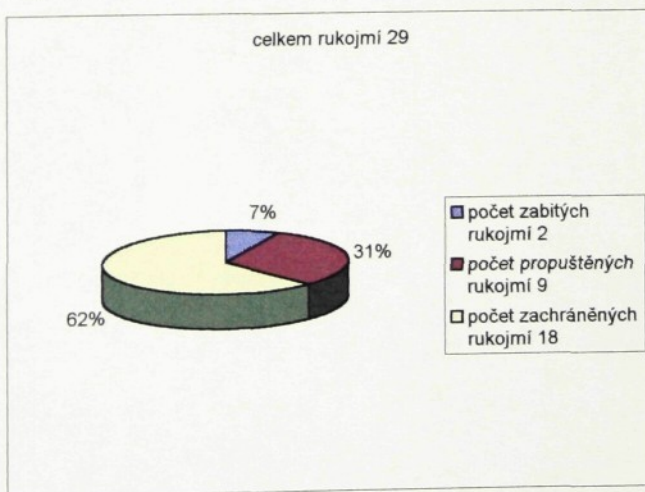
Osvobození zadržovaných rukojmí v budově iránského velvyslanectví v Londýně na Prince Gate č.16, určitě nepatří mezi nejdramatičtější protiteroristické akce. Rozhodně však patří mezi ty nejznámější. Britská televize vysílala živě přenos z průběhu zásahu SAS a později tyto záběry viděl celý svět, samozřejmě mimo země východního bloku. Lidé mohli poprvé spatřit podobnou jednotku v akci. Poprvé viděli muže v černých kombinézách se samopaly H&K MP5, jak přes okna a balkony pronikají do budovy. Zde je důležité upozornit na velice závažnou

foto 15

taktickou chybu při přípravě zákroku. Sdělovacím prostředkům bylo umožněno monitorovat a následně vysílat přípravu a pohyb členů SAS před vstupem do budovy. Kdyby si teroristé pustili televizi, věděli by o činnosti a pohybu příslušníků SAS a výsledek akce by mohl mít za následek daleko větší počet mrtvých.

Při samotné akci pak došlo k zastřelení dvou rukojmí. To dělá 10% ztráty (mluvíme pouze o technickém hledisku!). Při zahájení osvobozovací akce bylo v budově velvyslanectví 20 rukojmí, budova nebyla podminována a teroristé neměli výbušniny připravené k odpálení ve své blízkosti. Tuto akci můžeme z technického hlediska hodnotit jako velice úspěšnou, i když při ní přišli o život dva lidé.

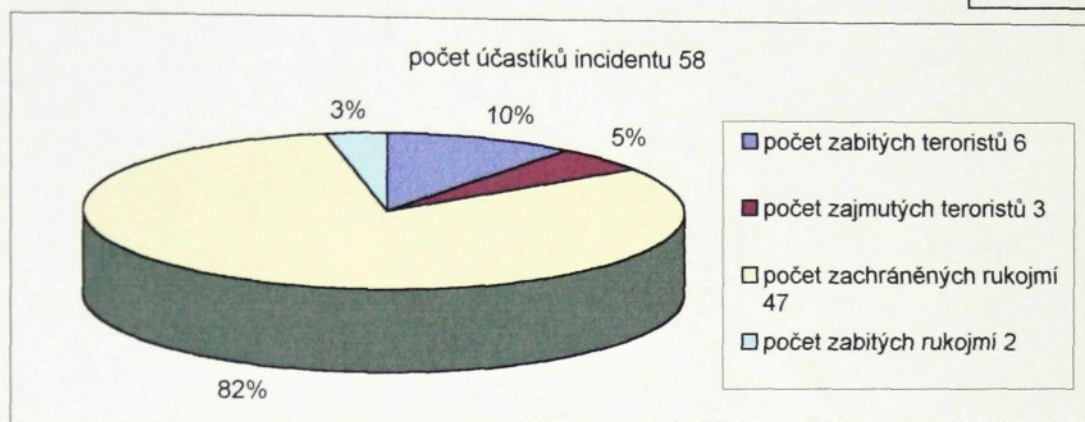

Akce nizozemské speciální jednotky z roku 1977 proti teroristům

Další charakteristickou protiteroristickou akcí je útok nizozemské speciální jednotky z roku 1977 na molucké teroristy, poté co vyjednávání uvázlo „na mrtvém bodě“. Teroristé si vzali jako rukojmí 49 cestujících ve vlaku, kde se zabarikádovali. Speciální jednotka zahájila akci střelbou přes boční stěnu vagónu, do míst, kde teroristé spali. Z devíti teroristů bylo šest zastřeleno, při akci byla střelbou zabita i dvě rukojmí. Z technického hlediska se jednalo o velice zdařilou akci, i když o život přišla dvě rukojmí.¹⁷

foto 16

III. 3. 7. Příklady osvobození rukojmí z České republiky

1. příklad

13.40 hodin – operační důstojník policie přijímá telefonické hlášení o tom, že jakýsi muž vyhrožuje zbraní kolemjdoucím občanům v obci XY.

13.45 hodin – operační důstojník na místo incidentu posílá dvoučlennou hlídku policie. Po příjezdu na místo hlídka zjišťuje, že v rodinném domku se zabarikádoval ozbrojený muž se svoji tříletou dcerou. Jakmile muž uviděl policisty, jak se blíží k domku, vystřelil na ně. Výstřelem nebyl nikdo zraněn ani nevznikla škoda na majetku. Po výstřelu muž na policisty křičel: „Okamžitě mi přiveďte manželku nebo zabiju dceru a pak sebe.“

14.10 hodin – hlídka policie vyzumívá operačního důstojníka, s tím aby byla povolána zásahová jednotka.

14.12 hodin – je vyzuměna zásahová jednotka.

15.00 hodin - na místo incidentu přijíždí zásahová jednotka spolu s vyjednávačem. Se zásahovou jednotkou na místo přijíždí lékař.

¹⁷ In.: Policista 1999/2, Akce nizozemské speciální jednotky z roku 1977, Pavel Kolouch, str. 12.

15.05 hodin – začíná vyjednávání s ozbrojeným mužem. Muž stále drží v náruči svoji dceru a neustále opakuje svůj požadavek, aby na místo ihned dorazila jeho manželka jinak, že zabije dceru a pak sebe.

- Velitelem jednotky je určen důstojník, který má za úkol sběr informací o ozbrojeném muži jeho manželce a dítěti. Současně jsou po okolních budovách rozmístěni odstřelovači a zásahová skupina se připravuje k zákroku. Velitel jednotky shromažďuje informace o rodinném domku.

15.40 hodin – dítě dostává astmatický záchvat. Ozbrojený muž požaduje lékaře. Velitel jednotky mění taktiku zákroku. Tři členové jednotky se převlíkají do zdravotnického oblečení.

15.50 hodin – vstupují tři členové zásahové skupiny převlečení za zdravotnický personál do budovy. Dítě leží na posteli a ozbrojený muž stojí u této postele, v pravé ruce drží zbraň. Zbylí členové jednotky se připravují k útoku na budovu. „Zdravotnický personál“ je při vstupu do budovy uvítán slovy: „Hlavně žádný blbosti nebo vás zabiju.“ První člen „zdravotnického personálu“ zakleká k posteli s dítětem a to tak, aby byl mezi ozbrojeným mužem a dítětem. Úkolem prvního člena je chránit svým tělem dítě. Druhý člen „zdravotnického personálu“ uchopuje ozbrojeného muže za ruku se zbraní nasazuje muži páku s cílem vychýlit zbraň z prostoru, kde by mohl být někdo zraněn. Třetí člen

foto 17

„zdravotnického personálu“ povaluje muže na zem a nasazuje muži škrcení. Současně první člen „zdravotnického personálu“ bere do náruče dítě a utíká s ním ven z budovy, venku dítě předává lékaři. V momentu, kdy druhý člen „zdravotnického personálu“ chytá pachatele za paži, vnikají do budovy zbylí členové jednotky a pomáhají

„zdravotnickému personálu“ s pacifikací pachatele.

16.00 hodin – dítě je v bezpečí a pachatel je předán lékaři na ošetření a poté převezen na policii k dalším opatřením..

2. příklad

17.00 hodin - operační důstojník policie přijímá telefonický anonym o střelbě z jednoho pražského sídliště.

17.05 hodin - operační důstojník vysílá motorizovanou hlídku na místo, aby zjistila skutečný stav věci.

17.15 hodin - hlídka policie přijíždí do prostoru střelby a provádí šetření u obyvatel sídliště. Šetřením policisté zjistili, že střelba vycházela z pátého patra jednoho panelového domu. Dalším šetřením bylo zjištěno, že v uvedeném bytu

je trvale hlášen občan XY s bohatou kriminální minulostí, a že se v něm střídá velký počet osob.

18.00 hodin – policisté zvoní u bytu pana XY. Z bytu se ozývají duté rány. Po několika vteřinách se za dveřmi ozývá hlas s ruským přízvukem: „Idíte od tud nebo zabiju XY.“

18.05 hodin – policisté opětovně zvoní u dveří bytu. Vyzívají muže za dveřmi: „Jménem zákona otevřete dveře.“ Následně na policisty muž křičí: „Vypadněte nebo budu střílet.“

18.10 hodin – policisté informují operačního důstojníka o pravém stavu věci a požadují povolání zásahové jednotky.

18.20 hodin – operační důstojník povolává zásahovou jednotku.

19.00 hodin – zásahová jednotka přijíždí na místo incidentu. Vyjednávač navazuje kontakt s mužem s ruským přízvukem. Jedna zásahová skupina se připravuje k násilnému vstupu dveřmi a druhá se připravuje na střeše panelového domu k násilnému vstupu okny bytu.

foto 18

19.10 hodin – zásahové týmy jsou připraveny k zásahu.

Čekají na rozkaz velitele jednotky. Vyjednávání však pokračuje a pachatel ustupuje od svých požadavků na odchod policie z místa incidentu.

foto 19

20.30 hodin – muž s ruským přízvukem otvírá dveře s rukama nad hlavou. Je zajištěn připravenou zásahovou skupinou. V bytě je nalezen spoutaný muž, majitel bytu pan XY.

20.45 hodin – pachatel je ošetřen lékařem a následně eskortován zásahovou jednotkou na oddělení policie

k výslechu. Následně je v muži zjištěn občan ukrajinské národnosti, mající na svědomí velký počet násilné trestné činnosti na území České republiky.

3. příklad

18.00 hodin - operační důstojník policie přijímá telefonické hlášení. Paní XX oznamovala policii, že ji bývalý manžel nevrátil pětiletého syna. Vyhrožoval, že syna unese do zahraničí.

18.05 hodin - operační důstojník vysílá hlídku policie do bydliště pana YY, bývalého manžela paní XX, aby provedli šetření a pokusili se zjistit, kde se pan YY s dítětem nachází.

18.10 hodin – hlídka policie zvoní u dveří bytu pana YY v přízemí panelového bytu. Z bytu je slyšet dětský pláč. Policisté opětovně zvoní a vyzívají pana YY: „Jménem zákona otevřete dveře.“ Pan YY odpovídá: „Okamžitě vypadněte, nebo zabiju dítě a potom sebe. A ty krávě řekněte, že dítě v životě neuvidí.“¹⁸

¹⁸ Jedná se o doslovnou citaci pana YY uvedenou v protokolu.

18.20 hodin – hlídka policie informuje o událostech operačního důstojníka a střeží dveře bytu pana YY.

18.25 hodin – operační důstojník povolává vyjednávače a zásahovou jednotku.

19.00 hodin – na místo incidentu přijíždí zásahová jednotka spolu s vyjednávačem. Vyjednávač přes dveře navazuje kontakt s panem YY, vede s ním dialog a snaží se muže uklidnit. Současně se zásahová jednotka připravuje na násilný vstup. Jednotka je rozdělena na dvě skupiny. První se připravuje na násilný vstup dveřmi, druhá skupina se připravuje na násilný vstup přes balkon.

21.00 hodin – muž YY oznamuje, že za chvíli odjíždí, a že jestli uvidí v okolí jediného policistu, tak zabije dítě.

21.05 hodin – dává velitel jednotky rozkaz k vyrazení dveří a násilnému vstupu do bytu. V okamžiku vniknutí do bytu si muž vkládá hlaveň zbraně do úst a páchá sebevraždu.

21.10 hodin – dítě je nezraněno předáno matce.

Záměrně v prvním, druhém i třetím příkladu nebylo uvedeno místo, datum ani jména účastníků incidentu. Jedná se o dosud nepublikované případy, jichž se autor této práce přímo účastnil. Podrobně v těchto příkladech není rozebrána taktika vstupu do zájmových prostorů zásahovou jednotkou. Každá speciální jednotka si důkladně chrání postup a taktiku při zadržování nebezpečných pachatelů.

foto 20

III. 4. STOCKHOLMSKÝ SYNDROM

Historie, formování a jednotlivé složky syndromu

V roce 1974 se osamělý muž, vyzbrojený automatickou zbraní, pokusil o loupežné přepadení Švédské kreditní banky ve Stockholmu. Jeho snahu narušila přivolaná policie. Pachatel reagoval zajetím čtyř rukojmí, jednoho muže a tří žen, se kterými se zabarikádoval v trezoru. Potom požadoval propuštění bývalého spoluvězně a jeho příchod do banky. Švédské bezpečnostní složky požadavek splnily. Situace se vyvinula v incident se zadržováním rukojmí, který trval více než 130 hodin.

Pachatelé vzdorovali policii v nepředstavitelných podmínkách. V místnosti nebylo žádné hygienické zařízení, místo něj sloužil odpadkový koš. Jedna z rukojmí měla menstruaci, ale k dispozici neměla ani nejzákladnější hygienické potřeby. Během vyjednávání byli rukojmí se zbraní u hlavy přiváděni ke dveřím. V některých fázích incidentu byli přivázáni k bezpečnostním schránkám tak, aby se v případě ozbrojeného policejního zákroku uškrtili. A i přesto v průběhu zásahu speciální jednotky chránili svými těly své věznitele. Po vyřešení incidentu policie s překvapením zjistila, že rukojmí, přes všechna prožitá utrpení, projevovali plné sympatie k pachatelům a nekooperativní až nepřátelský postoj vůči policii, odmítali svědčit před soudem

a veřejně se vyjadřovali ve prospěch pachatelů. Několik měsíců po incidentu se jedna pracovnice banky s jedním s pachatelů zasnoubila.

Tento incident pak dal jméno psychologickému jevu, který se v situacích se zadržováním rukojmí dosti pravidelně vyskytuje – **Stockholmský syndrom**.

Stockholmský syndrom je emocionální reakce lidí držených v zajetí jako rukojmí. V první etapě je tato reakce spouštěna potřebou přežít. V pozdějších fázích incidentu už nejde tolik o reakci vedoucí k přežití, ale o mechanismus vyrovnání se s náročnou životní situací a běžnou empatickou reakci.

Krátce po svém zadržení pachatelem nebo pachateli (dále jen pachatel) a po odeznění fáze krizového stavu se u rukojmí rozvíjí pozitivní city vůči jejich věznitelům. V některých případech může dojít k psychologickému jevu, **přenosu**, v jehož průběhu dochází ke ztotožnění jedné osoby s druhou. Přenos může vzniknout mezi držiteli rukojmí a jejich oběťmi. Podobně se můžou vyvíjet vztahy mezi vyjednávačem a rukojmími i vyjednávačem a pachatelem. Profesionální teroristé bývají s přenosem dobře seznámeni a z preventivních důvodů se snaží své oběti izolovat a udržovat s nimi minimální kontakt i komunikaci. Velice často zakrývají obličej rukojmí s cílem jejich odosobnění a zabránění vzniku přenosu. Policie musí udělat vše pro posílení pozitivní interakce mezi pachatelem a oběťmi. Pokud se podaří tento proces nastartovat, je méně pravděpodobné, že pachatel své oběti usmrtí. Velice závažným problémem je přenos mezi pachatelem a vyjednávačem. Důležité je, aby se jeho průběh nevymkl kontrole. Vyjednávači jsou s možností vzniku a průběhu přenosu seznámeni, přesto však nemohou jeho vzniku zabránit. Lidé, kteří prožívají závažnou krizi, mají potřebu se o ni rozdělit s dalšími lidmi. Tato potřeba je tak silná, že se jí lze racionálně jenom obtížně bránit nebo ji kontrolovat. Pokud je přenos mezi vyjednávačem a pachatelem dobře navozen a budován, může tento fakt sehrát rozhodující roli při úspěšném vyřešení incidentu. Jestliže vyjednávač začne ztrácet kontrolu nad svými emocemi, musí být neprodleně vystřídán. O výměně by měl rozhodnout zkušený psycholog.

Důležitým prvkem vzniku Stockholmského syndromu je určitý pocit, že rukojmí pachateli něco dluží, za to že je nechal žít nebo, že jim neublížil v situaci, kdy měl plnou moc nad jejich životy. Pocit dluhu bývá o to silnější, o co násilnější bylo jejich zadržení.

Jakmile si rukojmí začnou uvědomovat, že jejich osud je svázán s osudem pachatele a uvědomí si v jakém rozsahu jsou na pachateli závislí, začnou se mu podřizovat a vycházet mu vstříc. Začíná se měnit postoj rukojmí k pachateli.

Po odeznění fáze akutního stavu krize, rukojmí obvykle nabudou přesvědčení, že je policie rychle osvobodí. Nechtějí si pachatele znepřátelit, aby nebyl ohrožen jejich návrat na svobodu.

Respekt, který rukojmí chovají vůči svým věznitelům, neslouží jenom jim, ale působí pozitivně i na pachatele a přispívá k jejich zklidnění. Jakmile se emoce vrátí do „normálu“ a situace se stabilizuje, pachatel a rukojmí spolu postupně začínají vycházet jako lidské bytosti. Rukojmí si uvědomují, že

pachatel je stejný člověk jako oni. Když se interakce mezi nimi dále rozvíjí, rukojmí přicházejí k přesvědčení, že pachatel je obětí okolností jako oni. V některých případech nelze vyloučit ani aktivní spolupráci rukojmí s pachatelem. Je důležité počítat i s vlivem plynutí času. Čím jsou lidé spolu pohromadě déle, tím je větší příležitost ke vzájemným interakcím a tedy i k rozvinutí Stockholmského syndromu. Pachatel začíná vnímat rukojmí jako lidi a nikoliv jako objekty, které mu slouží k prosazení svých zájmů. Mezi pachatelem a rukojmími se začíná rozvíjet **rapport** a obě strany se vnímají jako reálné bytosti. Vytvoření určitých osobních vazeb mezi pachatelem a rukojmími komplikuje pachateli rozhodnutí realizovat případné hrozby zabití nebo ublížení rukojmím. Čas umožňuje postupné rozvinutí produktivní komunikace mezi policií a pachatelem, a tím i postupné ovlivňování pachatele ve prospěch pokojného vyřešení incidentu. Skýtá pachateli příležitost se uklidnit, adaptovat se na krizovou situaci a začít racionálně hodnotit své postavení. Čas pachatele unavuje a otupuje jeho pozornost. Jeho plynutí má i negativní účinky, a to zvyšující se duševní a fyzické vyčerpání, které může vést k impulzivnímu rozhodování a ohrožení života a zdraví rukojmí.

Stres a nervové vypětí hrají významnou úlohu při formování Stockholmského syndromu. Lidé v situaci, kdy jsou zadržováni jako rukojmí se stávají malou skupinou, kde se postupně rozvíjí skupinová dynamika, jako u kterékoliv jiné malé skupiny – fáze vývoje, vytváření „vnitřních a vnějších“ hranic, vytváření koalic, skupinové normy, soudržnost, citové vazby a skupinové postupy řešení problémů.

Další složkou Stockholmského syndromu jsou negativní postoje rukojmí vůči policii. Pro vznik proti policejních nálad na straně rukojmí existuje řada důvodů. Rukojmí mají pocit, že policie incident svými postupy zbytečně prodlužuje, a že zákrokem bude ohrožen jejich život. Zvláště pak příjezd zásahové jednotky zvyšuje riziko, že pachatel začne jednat ukvapeně a znovu se uchýlí k násilí. Zásahová jednotka by měla na místo incidentu dorazit do jedné hodiny po oznámení policii, že došlo ke krizové situaci s braním rukojmí.

Negativní postoje rukojmí vystoupí na povrch při jejich propuštění nebo osvobození. Rukojmí může odmítat podat informace o pachateli nebo podávat informace neúplné nebo zkreslené, je zde nebezpečí, že rukojmí může působit ve prospěch pachatele. V průběhu osvobození mohou mařit postup policie.

Třetí složkou Stockholmského syndromu jsou přetrvávající sympatie bývalých rukojmí k pachateli. Odmítají spolupracovat ve fázi vyšetřování s policií a odmítají vypovídat před soudem. V některých případech mohou obstarávat i sbírky na obhajobu pachatele.

Tyto přetrvávající pozitivní emoce vůči pachateli lze celkem úspěšně eliminovat v post-krizovém sezení vedeném vyjednávači a zkušenými psychology. Závažným stresujícím faktorem v první fázi po osvobození rukojmí je počínání policie, která se k rukojmím chová jako k pachateli. Rukojmí jsou drženi pod zbraněmi, musí strpět důkladnou osobní prohlídku a

zjištění totožnosti. Policie si takto počíná proto, aby vyloučila situaci, kdy se některý s pachatelů vetře mezi rukojmí s cílem uprchnout.

Rukojmím je třeba vysvětlit postupy policie při řešení situací s rukojmími, případně jim ukázat některá pracoviště policie, včetně pracoviště vyjednávačů. Volnou formou rozhovoru vysvětlit, co to je Stockholmský syndrom, kdy k němu dochází a proč. Nechat rukojmí vypovídat se a zodpovědět jim všechny dotazy. Je důležité, aby osvobození rukojmí získali na celou krizovou situaci náhled, a v klidu si vytvořili vlastní názor na pachatele, policisty a celou společnost. Velmi důležitým aspektem, v krátké době po osvobození rukojmí, je jejich setkání se svými nejbližšími. Než k tomuto dojde je nezbytně nutné těmto nejbližším vysvětlit situaci, kterou si rukojmí prožili. Poučit je o existenci Stockholmského syndromu. Rukojmí tak získají pocit bezpečí a jistoty. Pro policii je v tento moment nejvýhodnější pozice pro získání informací o pachateli. Pro vytvoření klidné atmosféry při výslechu rukojmí je důležitý i aspekt přítomnosti nejbližšího člověka. Ten může pomoci v nastolení klidné atmosféry třeba tím, že „bývalého“ rukojmí drží za ruku. Obvykle pozůstatky Stockholmského syndromu následkem ventilování emocí vymizí.

Věznění oběti se vždy výrazně projeví v jejich psychice. V jaké míře, o tom rozhodují podmínky a okolnosti věznění i subjektivní psychické a fyzické dispozice. Většina obětí se shoduje v tom, že po propuštění se jejich životní postoje a hodnoty změnil. Důležitým aspektem je jejich návrat ke standardnímu životnímu stylu. Návrat k rodině, do práce a do známých podmínek je třeba provést co nejdříve, jak to jen zdravotní stav dovolí.

III. 5. Post–krizová intervence

Post-traumatická stresová porucha – specifická kategorie stresových vlivů, která je samostatně definována v diagnostickém manuálu Americké psychiatrické asociace – DSM (Diagnostická a statistická klasifikace mentálních poruch) – již od roku 1987. Vůdčím rysem poruchy je rozvoj charakteristických příznaků, následujících po psychicky zátěžové situaci, která se vymyká z obvyklých lidských zážitků.

Post-krizová (post-traumatická) proti stresová intervence představuje ucelený soubor postupů zaměřených na eliminování stresových vlivů, spojených s extrémními zážitky ležících na hranici obvyklých lidských zkušeností, které, pokud nejsou dostatečně zpracovány vedou často k rozvinutí :

- **Akutní zátěžová reakce** – projevuje se během prvních čtyř týdnů po traumatu a v průběhu tohoto období rovněž odezní.
- **Posttraumatická zátěžová reakce** – symptomy přetrvávají déle než jeden měsíc. Může nastat i o několik měsíců nebo let později – v takovém případě se jedná o **zpožděnou reakci**.

Symptomy akutní zátěžové reakce :

1. pocit bezmocnosti, lhostejnost;
2. změněné vědomí s omezeným vnímáním sebe sama a okolí;
3. pocit odpoutání od reality, člověk se slyší mluvit jako by z dálky;
4. představy a pocity jsou slabé, vlastní myšlení a jednání je neosobní;
5. pocit, že člověk není sám sebou – pocit pohybu mimo své tělo;
6. chybí vzpomínky na důležité podrobnosti traumatu.

Společné symptomy akutní a posttraumatické zátěžové reakce :

1. opětovné prožívání traumatu :
 - traumatická událost se neustále vrací do myšlenkových procesů, opakují se tíživé sny;
 - pocit, jakoby se traumatická událost opět vrátila, intenzivní psychické utrpení při konfrontaci s událostmi, jež symbolizují prožitek (např. den výročí události);
 - tělesné reakce při konfrontaci s událostmi, jež symbolizují prožitek;
2. vyhýbání se věcem či událostem, které připomínají tíživý prožitek;
3. neschopnost rozpomenout se na důležitou část traumatu;
4. může se snížit obecná připravenost k reakci, což může vést k citovému ochuzení, nechuti k dříve důležitým aktivitám a rezignaci při maličkostech;
5. vzniká pocit izolace, odcizení od ostatních;
6. snížena schopnost prožívání pozitivních emocí, je omezen afekt;
7. mohou nastat poruchy spánku, podrážděnost, problémy s koncentrací a přehnané úzkostné reakce.

Lidé traumatizováni v důsledku závažných extrémních prožitků jsou často vnitřně rozervaní, rozlišují například mezi životem **před** a životem **po** události, která změnila jejich život. Často prožívají existenční nejistotu a zpochybňují své dosavadní přesvědčení o normálnosti a pořádku. V této situaci by neměli být ponecháni sami sobě.

Jsou-li příznaky posttraumatické zátěžové reakce včas rozpoznány, může vhodná pomoc zabránit chronickému průběhu obtíží.¹⁹

III. 5. 1. Skupinová post-krizová intervence

Nejefektivnější cestou, jak zmírnit stresové vlivy a předejít rozvinutí post-traumatické stresové poruchy je cílená jednorázová psychologická intervence v podobě skupinového sezení s účastníky traumatické události, které je vedeno zkušeným psychologem.

¹⁹ **Post-krizová intervence** – použit materiál z přednášky psychopatologie doc. PhDr. RNDr. Marie Vágnerové, CSc. na Technické univerzitě v Liberci ze dne 7. 12. 2001.

Struktura sezení :

- Úvod – zde jsou vysvětleny důvody sezení;
 - zdůrazněna otázka diskrétnosti;
 - vymezení role psychologa, jako vedoucího sezení;
 - seznámení „rukojmí“ se Stockholmským syndromem;
- Fáze shromažďování informací – nehodnotící rekapitulace proběhlé krizové situace. Důležitý bod krizové intervence – přimět lidi mluvit a tím snížit nebezpečí rozvoje příznaků post-stresové poruchy. Tato fáze je důležitá pro účastníky incidentu, pomáhá jim si znovu vybavit podrobnosti, které mohou být vlivem různých obraných mechanismů zasunuty v pozadí. Psycholog v této fázi získává vhled na reakce účastníků incidentu.
- Fáze zaměřená na doprovodné myšlenky a pocity – navazuje na předchozí rekapitulaci. Tato fáze umožňuje ujasnit si činnost a jednání druhých a vlastní myšlenkové pochody. V této fázi je důležité poskytnout možnost účastníkům ventilovat nahromaděné smyslové informace, které pokud nejsou ventilovány jsou v pozdějším stádiu základem pro tíživé nebo rušivé myšlenky – rozvoj příznaků post-traumatické stresové poruchy. Rozptýlit skryté pocity viny.
- Normalizační fáze – posilování vědomí toho, že individuální reakce jsou normálním důsledkem abnormální události. Stejně důležité je, aby si účastníci uvědomili, že i žádná reakce je také zcela normální.
- Fáze rozvoje strategií pro vypořádání se se stresovými vlivy – diskuse orientovaná na možné budoucí problémy s nabídkou možných řešení – aktivní účast rodiny na řešení problému, sdílení pocitů spolu s kolegy, využití podpůrné sociální sítě, nácvik nových proti stresových postupů. Důležitá je potřeba návratu k plnění každodenních úkolů a podpora z pracovního okolí.
- Fáze odpoutání – post-krizová proti stresová intervence je jednorázovou záležitostí a nikoliv začátek psychoterapie nebo proti stresového programu. V tomto směru je třeba upozornit na individuálně různé časové horizonty pro redukci stresových reakcí a nabídnout další pomoc těm, kteří to potřebují. Úkolem psychologa v této fázi je také pomoci účastníkům nalézt smysl jejich zážitku – jak rozumí tomu, co se stalo, jaký význam tomu přiřkládají. V této fázi by mělo dojít k znovuobjevení smyslu života.

Skupinový přístup by neměl vylučovat případná další individuální sezení, budou-li požadována. Je vždy nutné respektovat přání účastníka a respektovat jeho případnou potřebu dalšího důvěrného sdělení s vyloučením ostatních.

III. 5. 2. Přístup okolí k účastníkům krizové situace

Osoba postižená extrémním prožitkem by neměla být ve své situaci ponechána sama sobě. Je třeba zamezit tomu, aby došlo k rozvinutí posttraumatické zátěžové reakce. K tomu může přispět jak okolí tak i sám postižený.

1) Životní partner – Extrémním prožitkem je vždy do značné míry zasažen i životní partner postiženého. I on je děním kolem partnera otřesen a cítí nejistotu. Dokáže-li vytvořit vstřícnou a ochranu skýtající atmosféru, pomůže svému partnerovi extrémní zážitek zpracovat. Reaguje-li však s nepochopením, může proces vyrovnávání se s traumatizující událostí blokovat. Životní partner by měl být v době po extrémním zážitku k dispozici. Měl by naslouchat, chce-li postižený hovořit, neměl by na něho naléhat nebo se ho vyptávat. Přitom by měl vědět, že musí stát při postiženém a nechat mu potřebný čas, aby se opět vzpamatoval. Měl by pochopit, že se jeho partner po traumatickém zážitku uchyluje do ústraní a že může být pro něho těžké o tom hovořit. Toto chování není třeba chápat jako odmítnutí pomoci. Po určité době bude mít postižený potřebu si o všem pohovořit. Pak je důležité, aby v této chvíli byl partner k dispozici jako pozorný a vnímavý posluchač.

2) Pracovní okolí – Důležitá je připravenost kolegů pomoci postiženým a být tu pro ně. Zvýšená citlivost po traumatizující události může zapříčinit, že neuvážené či letmo prohozené poznámky, kterým by postižení jinak nepřikládali žádný význam, pocitují nyní jako výčitky. V takové situaci normální obranné duševní reakce většinou odpadají. Dokonce i následné maličkosti pak mohou vést k dalším duševním otřesům.

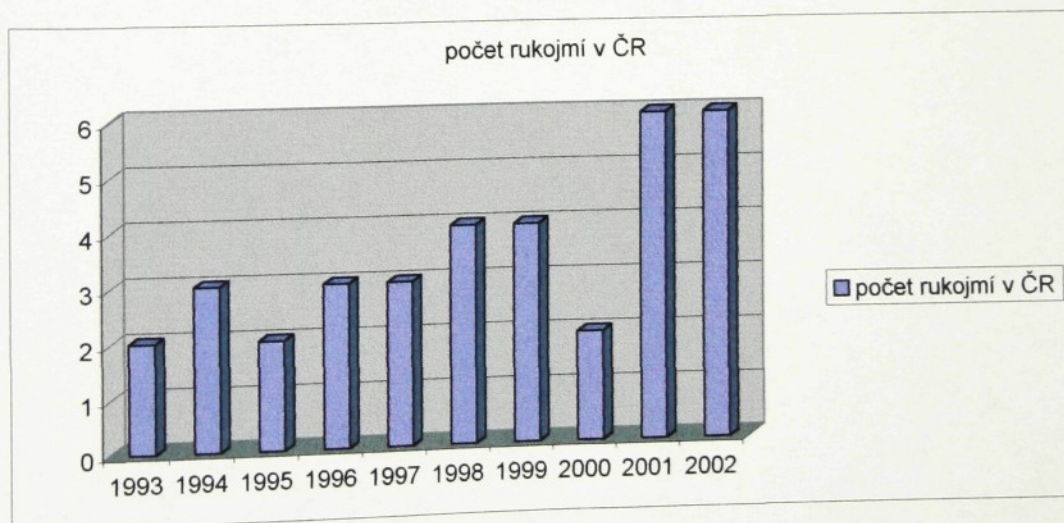
IV. Hypotéza

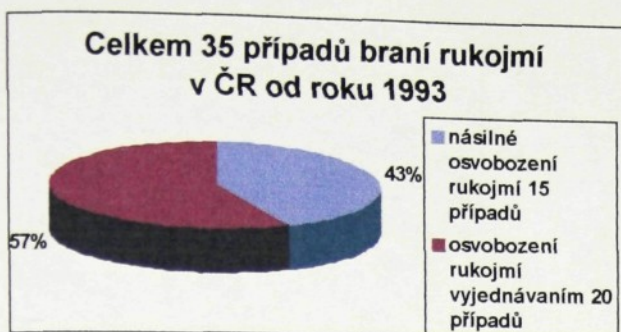
1) V současné době v České republice neexistuje, kvalitně metodicky zpracované, řešení barikádové situace s braním rukojmí.

- Studium materiálů (In.: Commando plus – ročník 2000, 2001; Hlásí se policie – ročník 2000, 2001, 2002; Policista – ročník 2001, 2002; Střelecký magazín – ročník 2000; Střelecká revue – ročník 1999, 2000, 2001, 2002; Zbraně a náboje – ročník 2000) a diplomových prací uložených na Policejní akademii v Praze, konzultací s PhDr. Z. Votočkovou – vedoucí archivu Ministerstva vnitra České republiky, konzultací s Mgr. M. Vavruškou – psychologem zásahové jednotky Policie České republiky Správy Středočeského kraje, konzultací s tiskovým odborem ministerstva vnitra, konzultací s por. R. Malíkem – vedoucím vyjednávačem zásahové jednotky Policie České republiky Správy Středočeského kraje se nepodařilo nalézt kvalitně zpracované řešení barikádové situace s braním rukojmí.

2) S příchodem cizinců s kriminální minulostí, a se vzrůstající brutalitou a bezcitností pachatelů trestných činů roste pravděpodobnost vzniku krizové situace, kdy osoba nebo skupina osob řeší problém, a to tím způsobem, že v uzavřeném prostoru, jako prostředek k dosažení svých zájmů, vezme rukojmí.

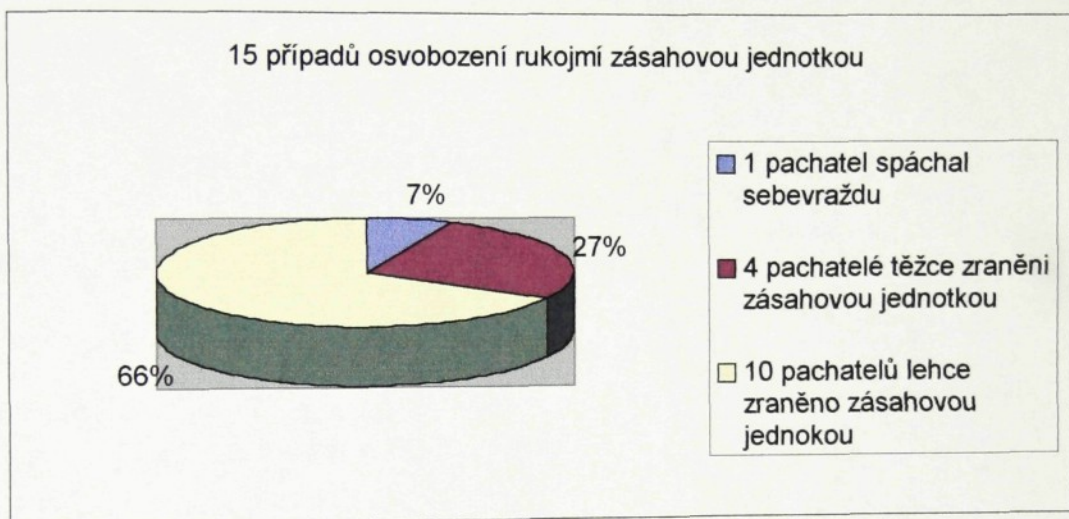
- Studium statistických údajů Policie ČR bylo zjištěno, že po vzniku samostatné České republiky, tedy po roce 1992, byla řešena krizová situace s braním rukojmí dle § 234a TZ, a to v roce 1993 – 2x, v roce 1994 – 3x, 1995 – 2x, 1996 – 3x, 1997 – 3x, 1998 – 4x, 1999 – 4x, 2000 – 2x, 2001 – 6x, 2002 – 6x.

Dalším studiem bylo zjištěno, že na uvedené trestné činnosti se podíleli cizinci jen v jednom případě, a to v roce 2000. Ani v jednom případě se nejednalo o politický důvod braní rukojmí, žádný případ neměl tedy znaky terorismu.

Dále bylo zjištěno, že z 15 případů násilného osvobození rukojmí spáchal 1 pachatel sebevraždu, 4 pachatelé byli těžce zraněni zásahovou jednotkou a 10 pachatelů bylo zraněno lehce.²⁰

²⁰ Statistické údaje byly získány v Archivu Ministerstva vnitra ČR.

V. Závěr

V novodobé historii České republiky, tedy po roce 1992, nebyly prokazatelně na našem území zjištěny trestné činy dle TZ § 93a teror (zmocnění se rukojmí s cílem vynutit si splnění podmínek poškozujících ústavní zřízení republiky). Na území České republiky se však každoročně vyskytují případy dle TZ § 234a braní rukojmí – „Kdo se zmocní rukojmí a hrozí, že ho usmrtí anebo že mu způsobí újmu na zdraví nebo jinou vážnou újmu, s cílem donutit jiného, aby něco konal, opominul nebo trpěl...“²¹

Studiem statistických údajů zabývajících se trestnou činností se nepotvrdila hypotéza, že s příchodem cizinců s kriminální minulostí vzrůstá počet případů krizové barikádové situace s braním rukojmí, kdy pachatelem je cizinec. Od roku 1993 se na území České republiky vyskytl jen jeden případ braní rukojmí, kdy pachatelem byl cizí státní příslušník.

Cizinci se na našem území dopouštějí jiné závažné trestné činnosti - vraždy, loupeže, vydírání a mnohé další násilné trestné činnosti. Brutalitou a bezcitností předčí „tuzemské“ pachatele závažné trestné činnosti. Mezi nejnebezpečnější patří zločinecké skupiny pocházející ze zemí bývalého SSSR, Jugoslávie a Bulharska.

Doposud se v České republice jednalo o pachatele, kteří tím, že brali rukojmí, řešili své osobní problémy. Dá se říci, že nezvládli stres, který na tyto osoby kladla moderní doba.

Úkolem každého státu je mít kvalitně připravené bezpečnostní složky, které jsou schopny řešit krizové situace a bojovat se závažnou trestnou činností, jakou je i braní rukojmí. Braní rukojmí patří bezesporu k společensky velice závažné a nebezpečné trestné činnosti.

Tato bakalářská práce se snaží přispět k řešení tohoto úkolu. Rozsah práce samozřejmě neumožňuje postihnout problematiku braní rukojmí a s tím souvisejících situací vyčerpávajícím způsobem v celé její šíři, ale doufám, že vzhledem k množství a kvalitě odborné literatury, poznatkům z praxe a jiných materiálů se podaří stanovenému cíli alespoň přiblížit.

Práce doplňuje řadu publikací určených pro policii a školy obdobného zaměření, které se zabývají specifickými úkoly v oblasti ochrany a bezpečnosti. Řeší stále aktuálnější problém, jakým je vyjednávání v krizové barikádové situaci s braním rukojmí, který se začíná stále častěji objevovat na domácí i zahraniční scéně. Proto je nezbytně nutné vědět, jak tyto situace řešit nejen z pohledu ochrany nebo prevence, ale i z pohledu obětí a osob, které jsou v pozici vyjednávачů. Komunikace a vyjednávání jsou proto v těchto krizových případech prvořadé.

²¹ Novotný, F. a kolektiv : Trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář), Eurounion, Praha, 1998, str. 271.

PŘÍLOHA

1.1 Zákon České národní rady číslo 283/1991 Sb., o Policii České republiky

§ 39

Použití zbraně

(1) Policista je oprávněn použít zbraň,

- a) aby v případě nutné obrany nebo při pomoci v nutné obraně odvrátil přímo hrozící nebo trvající útok vedený proti jeho osobě nebo útok na život nebo zdraví jiné osoby;
- b) jestliže se nebezpečný pachatel, proti němuž zakročuje, na jeho výzvu nevzdá nebo se zdráhá opustit svůj úkryt;
- c) nelze-li jinak překonat odpor směřující ke zmaření jeho závažného služebního zákroku;
- d) aby zamezil útěku nebezpečného pachatele, jehož nemůže jiným způsobem zadržet;
- e) aby odvrátil nebezpečný útok, který ohrožuje střežený nebo chráněný objekt nebo stanoviště, po marné výzvě, aby bylo upuštěno od útoku;
- f) nelze-li jinak zadržet dopravní prostředek, jehož řidič bezohlednou jízdou vážně ohrožuje život a zdraví osob a na opětovnou výzvu nebo znamení dané podle zvláštního předpisu nezastaví;
- g) aby v bezprostředním prostoru státních hranic přinutil k zastavení dopravní prostředek, jehož řidič na opětovnou výzvu nebo znamení dané podle zvláštních předpisů nezastaví;
- h) když osoba, proti níž byl použit donucovací prostředek hrozby střelnou zbraní nebo donucovací prostředek varovný výstřel, neuposlechne pokynů policisty směřujících k zajištění bezpečnosti jeho vlastní nebo jiné osoby;
- i) když je třeba zneškodnit zvíře ohrožující život nebo zdraví osob.

Zvláštním předpisem se rozumí Vyhláška Federálního ministerstva vnitra číslo 99/1989 Sb., o pravidlech provozu na pozemních komunikacích (pravidla silničního provozu), ve znění vyhlášky číslo 24/1990 Sb.

(2) Zbraní se podle odstavce 1 rozumí zbraň střelná, bodná a sečná, nejde-li o speciální zbraň podle tohoto zákona.

(3) Použití zbraně policistou v případech uvedených v odstavci 1 písm. a) až g) je přípustné pouze tehdy, jestliže použití donucovacích prostředků by bylo zřejmě neúčinné.

(4) Před použitím zbraně v případech uvedených v odstavci 1 písm. a) až e) je policista povinen vyzvat osobu, proti které zakročuje, aby upustila od protiprávního jednání s výstrahou, že bude použito zbraně. Od výzvy s výstrahou může upustit jen v případě, že je ohrožen jeho život nebo zdraví

anebo je-li ohrožen život nebo zdraví jiné osoby a služební zákrok nesnese odkladu.

(5) Při použití zbraně je policista povinen dbát nutné opatrnosti, zejména aby nebyl ohrožen život jiných osob, a co nejvíce šetřit život osoby, proti níž zákrok směřuje.

§ 39a

(1) Policisté zařazení v zásahových jednotkách služby pořádkové policie a v zásahové jednotce rychlého nasazení, v ochranné službě, jakož i ve službě cizinecké a pohraniční policie na letištích jsou oprávněni používat speciálních donucovacích prostředků a speciálních zbraní při zákrocích k ochraně životů a zdraví osob a k ochraně majetku, pokud tento zákon nestanoví jinak.

(2) Speciální donucovací prostředky jsou:

- a) dočasně zneschopňující prostředky;
- b) speciální vrhací prostředky, pokud nemají povahu zbraně nebo speciální zbraně podle tohoto zákona;
- c) speciální úderné prostředky.

(3) Speciální zbraně jsou:

- a) odstřelovací puška;
- b) broková zbraň
- c) zbraň s tlumičem zvuku;
- d) zbraň se zařízením na osvětlení cíle;
- e) mechanická střelná zbraň;
- f) speciálně upravená střelná zbraň;
- g) výbušnina, speciální výbušný předmět a speciální náloživo.

(4) Speciální donucovací prostředky podle odstavce 2 písm. a) a speciální zbraně podle odstavce 3 písm. a) a b) mohou používat i policisté neuvedení v odstavci 1, pokud byli k jejich používání zvlášť vycvičeni

(5) Použití speciálních donucovacích prostředků a speciálních zbraní se řídí ustanovením § 38 odst. 2 až 5, § 39 a § 40 až 42 tohoto zákona.

§ 40

Povinnosti policisty po použití donucovacích prostředků a zbraně

(1) Jestliže policista zjistí, že při použití donucovacích prostředků došlo ke zranění osoby, je povinen, jakmile to okolnosti dovolí, poskytnout zraněné osobě první pomoc a zajistit lékařské ošetření.

(2) Po každém použití zbraně, při kterém došlo ke zranění osoby, musí policista ihned, jakmile to okolnosti dovolí, poskytnout zraněné osobě první pomoc a zajistit lékařské ošetření. Dále je povinen učinit všechny neodkladné úkony, aby mohla být řádně objasněna oprávněnost použití zbraně.

(3) Každý služební zákrok, při kterém bylo použito donucovacích prostředků a zbraně, je policista povinen bezodkladně hlásit svému nadřízenému.

§ 42

Služební zákroky pod jednotným velením

(1) Zakročují-li policisté pod jednotným velením, rozhoduje o použití donucovacích prostředků a zbraně za podmínek uvedených v tomto zákoně velitel zakročující jednotky. O použití donucovacích prostředků a zbraně může na místě zákroku rozhodnout též nadřízený tohoto velitele, který tímto rozhodnutím přebírá velení až do ukončení zákroku. Rozhodnutí velitele zakročující jednotky a jeho nadřízeného o použití donucovacích prostředků a zbraně musí být zadokumentováno na zvukovém nebo písemném záznamu.

(2) Na velitele zakročující jednotky, který rozhodl o použití donucovacích prostředků a zbraně podle odstavce 1, přecházejí povinnosti, které mají jinak po použití těchto prostředků nebo zbraně policisté.

§ 42a

(1) Zásahové jednotky služby pořádkové policie (dále jen „zásahové jednotky“) zřizuje ministerstvo jako organizační součásti útvarů s územní působností s výjimkou Policejního prezidia České republiky.

(2) O vyslání zásahové jednotky rozhoduje ředitel útvaru s územní působností, jehož organizační součástí zásahová jednotka je.

(3) O vyslání zásahové jednotky rychlého nasazení rozhoduje policejní prezident se souhlasem ministra.

(4) O nasazení zásahové jednotky a zásahové jednotky rychlého nasazení rozhoduje velitel, oprávněný nařídit provedení zákroku pod jednotným velením.

§ 42b

(1) Zásahové jednotky a zásahová jednotka rychlého nasazení provádějí služební zákroky proti:

- a) teroristům;
- b) únosům osob a dopravních prostředků;
- c) nebezpečným pachatelům organizované trestné činnosti a pachatelům zvláště závažných úmyslných trestných činů, zejména při jejich zadržení.

(2) Zásahové jednotky je možno nasadit rovněž k ochraně nebo obnovení veřejného pořádku, jakož i k obnovení pořádku v místech, kde se vykonává vazba nebo trest odnětí svobody.

(3) Zásahové jednotky je možno nasadit dále i k záchranným akcím, zejména v případě vzniku živelných pohrom a katastrof, velkých dopravních nehod a průmyslových havárií.

(4) Ministerstvo může při zřízení zásahové jednotky stanovit menší rozsah úkolů zásahové jednotky, než je uveden v odstavcích 1 až 3.

§ 42c

(1) Zákroky zásahových jednotek a zásahové jednotky rychlého nasazení se provádějí pod jednotným velením za podmínek stanovených v § 42.

(2) Policisté zařazení v zásahových jednotkách a v zásahové jednotce rychlého nasazení jsou oprávněni používat speciální donucovací prostředky a speciální zbraně podle tohoto zákona pouze při zákrocích podle § 42b odst. 1.

1. 2 Fotografie

Veškeré fotografie jsou použity ze soukromého archívu pplk. Mgr. R. Paty, velitele Zásahové jednotky Policie ČR Správy Středočeského kraje.

foto 1 – odstřelovač využívající pro skrytí maskovací síť

foto 2 - odstřelovač využívající maskovací oblečení

foto 3 – zásahová skupina připravující se na střeše domu k násilnému vstupu okny domu

foto 4 – příprava zásahové skupiny na zákrok

foto 5 – odstřelovač využívající ke skrytí maskovací oblečení

foto 6 – člen zásahové jednotky se samopalem H&K MP5, taktickou vestou, neprůstřelnou vestou, neprůstřelnou přilbou a taktickými brýlemi

foto 7 – vniknutí dvou členů zásahové jednotky okny do objektu

foto 8 – členové britské protiteroristické jednotky SAS (Special Air Service) při osvobození iránské ambasády v Londýně z roku 1980

foto 9 – členové zásahové skupiny před násilným vstupem do objektu

foto 10 – pyrotechnik připravující nálož k odpálení dveří

foto 11 – členové zásahového týmu při přiblížení k zájmovému objektu

foto 12 – členové ruských speciálních sil při přiblížení

foto 13 – členové SAS při nácviku taktiky průniku do budovy iránské ambasády

foto 14 – členové SAS při průniku do budovy v druhém patře iránské ambasády z roku 1980

foto 15 – členové SAS při průniku do budovy oknem v přízemí

foto 16 – nácvik speciální jednotky při osvobození rukojmí držených v autobuse (obdobná taktika zákroku je při osvobození rukojmí ve vlaku)

foto 17 – členové zásahové jednotky před vstupem do rodinného domku

foto 18 – členové zásahové jednotky připraveni k násilnému vstupu ze střechy panelového domu

foto 19 – fotografie z bytu obsazené zásahovou jednotkou

foto 20 – členové jednotky při násilném vstupu do místnosti

Seznam použité literatury :

- Adams, Ronald, J., McTernan, Thomas, M., Remsberg, Ch.: Jak přežít v betonové džungli, Armex, Praha, 2001.
- Boger, J.: Elitní a speciální jednotky světa, Naše vojsko, Praha, 1995.
- Brzobohatý, M.: Terorismus I, Police history, Praha, 1999.
- Čírtková, L.: Policejní psychologie, Support, Praha, 1995.
- Čírtková, L.: Základy forenzní psychologie, PA ČR, Praha, 1994.
- Čírtková, L.: Základy psychologie pro policisty, PA ČR, Praha, 1994.
- Fotr, J., Dědina, J., Hrůzová, H.: Manažerské rozhodování, Armex, Praha, 2000.
- Chmelík, J.: Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty, Linde, Praha, 2001.
- Kovárník, L., Csefalvay, Š.: Pátrací akce, PA, Praha, 1998.
- Mikšík, O.: Psychologie hromadného chování, SPN, Praha, 1997.
- Miligram, P., Roberts, J.: Modely rozhodování v ekonomii a managementu, Praha, 1997.
- Náchodský, Z.: Taktika policejní akce, Armex, Praha, 1993.
- Nakonečný, M.: Psychologie osobnosti, Academica, Praha, 1995.
- Novotný, F. a kolektiv: Trestní kodexy, trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář), Eurounion, s. r. o., Praha, 1998.
- Nožina, M.: Mezinárodní organizovaný zločin v ČR, Livingstone, Praha, 1997.
- Schmidbauer, W.: Psychologie – lexikon základních pojmů, Naše vojsko, Praha, 1994.
- Spurný, J.: Jak se bránit zločinu, SPN, Praha, 1994.